

Farmasiliv

Nye læreplaner, men mangler læremidler

Gode læringsressurser og mengdetreninger pekes på som nøkkelen for å sikre kompetansen til fremtidens apoteketeknikere.

Side 10

**MANNSKROPPEN SOM
GULLSTANDARD**

Side 16

**Er diabetes den nye folke-
sykdommen?**

Side 20

**Lavlønnede sakker akterut.
Hva kan gjøres?**

Side 22

Klondyke i Arendal

Vetle Daler
Journalist
vetle.daler@parat.com

Du tror kanskje Arendalsuka bare er et eneste langt cocktailparty hvor eliten samles for å spise og drikke mens de mingler rundt blant sine egne med champagneglasset på snei?

Vel, ja, det stemmer. Men bare litt. For det er mye mer.

Farmasiforbundet var til stede under årets uke, og samlet en rekke gode apotekmennsker for å snakke om apotek og helsetjenester.

Det ble interessant og nyttig for dem som var til stede, og for dem som fulgte debatten på nett. Hvis du ikke fikk sett den, er den fortsatt tilgjengelig på Farmasiforbundets Facebook-side.

Og interessant og nyttig etterpå, fordi forbundsleder Bodil Røkke og nestleder Monika Nilsen fikk en gyllen mulighet til å diskutere apotekpolitikk med en rekke politikere og bransjefolk som var til stede hos Farmasiforbundet denne ettermiddagen. Det ville tatt månedsvis med møtevirkosomhet i Oslo for å få gjennomført de samme samtalene.

Arendalsuka er nok likevel mest nyttig for byens mange apotek. Der hersker den rene klondyke-stemningen i de dagene den politiske festivalen går av stabelen. Salget av hodepinetabletter om morgenen har trolig aldri vært så høyt i en norsk by noensinne. Det skyldes antageligvis det store inntaket av gode samtaler på ettermiddags- og kveldstid.

Vetle

parat

farmasiforbundet

Farmasiliv

Utgis av: Farmasiforbundet i Parat

Farmasiforbundet,

Postboks 9029 Grønland
0133 OSLO

www.farmasiforbundet.no

www.parat.com

Besøksadresse: Lakkegata 23

Telefon: 482 10 100

E-post: post@parat.com

ISSN: 1891-6864

ISSN: 2464-1618 (online)

Ansvarlig redaktør: Trygve Bergsland

Mobil: 905 85 639

E-post: trygve.bergsland@parat.com

Leder: Bodil Røkke

Telefon: 952 10 087

E-post: bodil.rokke@parat.com

Forsidefoto: Lill Jacqueline Fischer

Avbildet: Julia Helena Lis

Alle illustrasjonsbilder i bladet som ikke er kreditert er levert av Getty Images.

Redaksjonen avsluttet: 18.09.2023

Materiellfrist neste nummer: 03.11.2023

Layout:

Storybold

www.storybold.no

Trykk: Ålgård Offset AS

www.a-o.no

Telefon: 51 61 15 00

F Fagpressen

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav og er svanemerket, CO₂-nøytralt og 100 prosent resirkulerbart.

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

Redaksjonen arbeider etter
Vær Varsom-plakatens regler
for god presseskikk.

presse.no

Den som mener seg rammet av urettmessig publisering, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen.

Pressens Faglige Utvalg (PFU) er et klageorgan oppnevnt av Norsk Presseforbund. PFU behandler klager mot mediene i presseetiske spørsmål, opp mot Vær Varsom-plakaten.

Adresse: Norsk Presseforbund
Skippergata 24
0154 Oslo
E-post: pfu@presse.no

Innhold

Forbundsleder har ordet 4

Småstoff 6

Nye læreplaner 10

De nye læreplanene for apotekteknikk er innført, men det er behov for nye læremidler.

Kvinnehelse 16

I mange år har forskning og behandling tatt utgangspunktet i menn. Hva skjer med kvinnehelsen?

Diabetes 20

Diabetes er tema på Farmasiforbundets fagkongress.

Lavlønn i Norge 22

Er vi i ferd med å få en gruppe lavlønnede som nå sakker mer og mer akterut?

Profil 26

Anne Britt Skomedal har vært en bauta i apotekbransjen i snart 40 år.

Parat UNG 27

– Det er på tide at de unge får en plass rundt bordet, sier Parat UNG-leder Marte Raknerud Hoel.

Grønn omstilling 28

Parat og NHO Service og Handel ser sammen på hvordan man best kan møte den grønne omstillingen.

En av få mannlige tannhelsesekretærer 32

Erlend Storset er en av svært få menn som thar valgt yrket.

Parat informerer 36

Parats regionutvalg 37

Spør advokatene 38

Kryssord og hjernetrim 40

Parats leder 42

– En hyllest til gullet vårt – de tillitsvalgte.

Hjelp når du trenger det i apotek 43

Foto: Lill Jacqueline Fischer

NYE LÆREPLANER, MEN MANGLER LÆREMIDLER

De nye læreplanene for apotekteknikk er innført, men det er behov for nye læremidler.

SIDE 10

Foto: NTB

Medisinsk forskning og behandling har i mange år tatt utgangspunkt i menn. Hva skjer med kvinnehelsen?

SIDE 16

Diabetes er tema på årets fagkongress arrangert av Farmasiforbundet.

SIDE 20

Hvordan er det med lønnsforskjellene her i landet? Et nytt lavlønnsutvalg skal se på hvem som sakker akterut.

SIDE 22

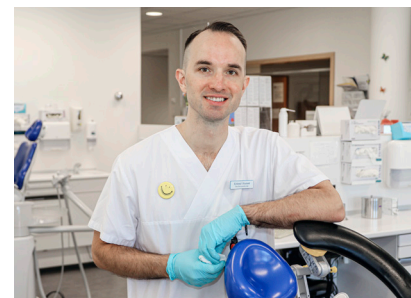

Foto: Vette Daler

Erlend Storset er eneste tannhelsesekretærhane i kurven på odontologisk institutt ved Universitetet i Oslo.

SIDE 32

Foto: Vette Daler

Bodil Røkke
Leder i Farmasiforbundet

Kvinnehelse blir neglisjert

Det har foregått mye spennende politisk arbeid etter at jeg fikk lov til å ta over stafettpinnen som forbundsleder i Farmasiforbundet. Regjeringsnedsatte utvalgsarbeid knyttet til fremtidens apotek, helsepersonellkommisjonen og beredskap har vi naturlig nok gitt stor oppmerksomhet.

Dette er viktig arbeid som engasjerer. Det treffer oss direkte, både som apotek teknikere og bransje.

Et annet politisk arbeid som har pågått og som nå ligger klart er Kvinnehelseutvalgets NOU: «Den store forskjellen». Dette er et utvalgsarbeid som ikke overraskende taper litt i all krig og elendighet, men som burde fått langt større oppmerksomhet. Dette er av allmenn interesse, og ikke bare for kvinner.

Det forskes for lite på kvinners helse. Dette ble slått fast så tidlig som i 1999 i NOU-en «Kvinner helse i Norge». Allerede da ble mer forskning på kvinnesykdommer etterlyst.

Så hva har skjedd? Dessverre lite, viser en ny systematisk oversikt fra Folkehelseinstituttet. Rapporten er en del av Kvinnehelseutvalgets utredning, som ble lagt frem i mars 2023. Hovedbudskapet er at kvinnehelse systematisk har blitt neglisjert, og at kvinners helseproblemer ikke blir tatt på alvor.

Innenfor legemiddelområdet er det også skremmende lite oppmerksomhet rettet mot dette. Det doseres legemidler i alt for stor grad basert på et kjønnsnøytralt grunnlag, eller på bakgrunn av forskning gjort på menn. Hvordan legemidler tas

opp, brytes ned og skilles ut i kroppen, er ulikt hos kvinner og menn for svært mange medisiner. Dette vet vi jo. Her må det skje noe drastisk. Vi må ta hensyn til ulikhetene.

Mange av kvinners helseutfordringer er knyttet til tilstander som kan defineres som normale, deriblant menstruasjonssmerter, graviditet og plager i forbindelse med overgangsalderen. Jeg mener ikke at vi nå skal sykeliggjøre noe som er normalt med livet, men bagatellisering av kvinners livs- og helseutfordringer bidrar helt klart til laber interesse for forskning og behandlingstilbud.

Så til det virkelig interessante spørsmålet i denne sammenhengen: Kan vi som apotek teknikere påvirke at søkelyset blir rettet mot kvinnehelse? Som yrkesgruppe er vi i en unik posisjon til å rette oppmerksomheten mot kvinnehelse i bransjen, men også ta ansvaret for at det på ingen måte er noen bagatellisering hos oss i møte med disse kvinnene, verken ved rådgivning i selvvalget, eller i legemiddelbehandling.

I apoteket er vi eksperter på mye, kanskje vi også kan ha som mål å være kvinnehelseeksperter?

Bodil

Actimove®

Feel good. Move better.

*Støtter deg
hele veien*

Produktfordeler

- Virker smertelindrende
- Gir kompresjon i tillegg til støtte
- Holder leddet varmt
- Puster og absorberer fukt
- Ekstra bevegelse i albukroker og knehaser

Albuestøtte

Knestøtte

Håndleddsstøtte

Ankelstøtte

*Lær mer om Actimove
Professional Line*

Kamp mot hodelusa

Hodelus er et tilbakevendende problem i skoler og barnehager, og det er anslagsvis 1–2 prosent av alle barneskolebarn i Norge som til enhver tid har lus.

For å bli kvitt hodelus er det først og fremst viktig med behandling med lusemidler. Her anbefaler FHI midler som inneholder dimetikon. Barn med hodelus trenger ikke å holdes hjemme fra barnehage og skole, men bør behandles så raskt som mulig. Lus smitter ikke via luer, kosedyr og lignende, opplyser FHI. [@NTB](#)

Spania fjerner munnbindpåbud

Tre år etter at koronapandemien brøt ut har Spania hevet sitt siste gjenværende påbud om munnbindbruk på apotek, helseinstitusjoner og aldershjem. Påbudet ble først innført i mai 2020. Mer enn 121 000 personer i Spania døde av koronarelaterte årsaker. Landet har 47 millioner innbyggere. [@NTB](#)

Vi kan ikke ha det slik i 2023 at halve befolkningens helse ikke tas på alvor.

[Christine Meyer, leder av Kvinnehelseutvalget.](#)

Les mer om kvinnehelse på side 16.

Nordmenn foretrekker fysisk handel

Klarna har undersøkt handlevanene i store deler av Vest- og Sør-Europa, USA, Australia og New Zealand og ser at det er bare i Belgia og Østerrike at færre netthandler enn i Norge.

Svenskene handler i stor skala på nett, noe som henger sammen med at du ofte kan få medisiner eller andre varer på døren – gjerne samme dag eller dagen etter du bestiller. Mens 23 prosent av nordmenn har handlet denne typen varer på nett i løpet av den siste måneden, er den tilsvarende andelen i Sverige på hele 45 prosent. Det globale snittet er på 24 prosent.

[@Pressemelding fra Klarna](#)

ChatGPT i helsetjenesten

ChatGPT er i USA testet som verktøy i helsetjenesten og traff 72 prosent korrekt i kliniske beslutninger. Det er på nivå med en nyutdannet lege.

Studien ble ledet av forskere fra Massachusetts i USA og er nylig publisert i Journal of Medical Internet Research.

Den presterte best når den skulle stille endelig diagnose på grunnlag av mye informasjon. Der traff den 77 prosent korrekt. Samtidig tok den rett beslutning om behandling og eventuell medisinerings i 68 prosent av tilfellene som ble simulert. @NTB

Avvik i produksjonen av cellegift i Trondheim

Under et tilsyn fant Statens legemiddelverk (SLV) 22 avvik ved Sykehusapoteket i Trondheim. Ett av avvikene faller innenfor kritisk avvik, mens tolv kategoriseres som større, skriver Adresseavisen.

Ifølge avisen er det særlig produksjon av cytostatika, en type cellegift til behandling av kreftpasienter, som ikke når opp til Legemiddelverkets standard. Legemiddelverket mener at kontrollsikringen av cytostatika ikke dokumenteres godt nok. Kvaliteten på produktet kan derfor være mangelfull.

@NTB

Parat24

Les flere nyheter
på parat24.com

Boots med eget varemerke

Boots Apotek lanserer «Nytti», og først ut er et knippe kosttilskudd for ulike behov. Produktene er utviklet av farmasøyter og produseres i Sverige. Produkter som ble lansert i august, er blant annet multivitamin, folsyre, kalium, B-kompleks, Vitamin D3, melatonin, jern og Vitamin C.

@Boots

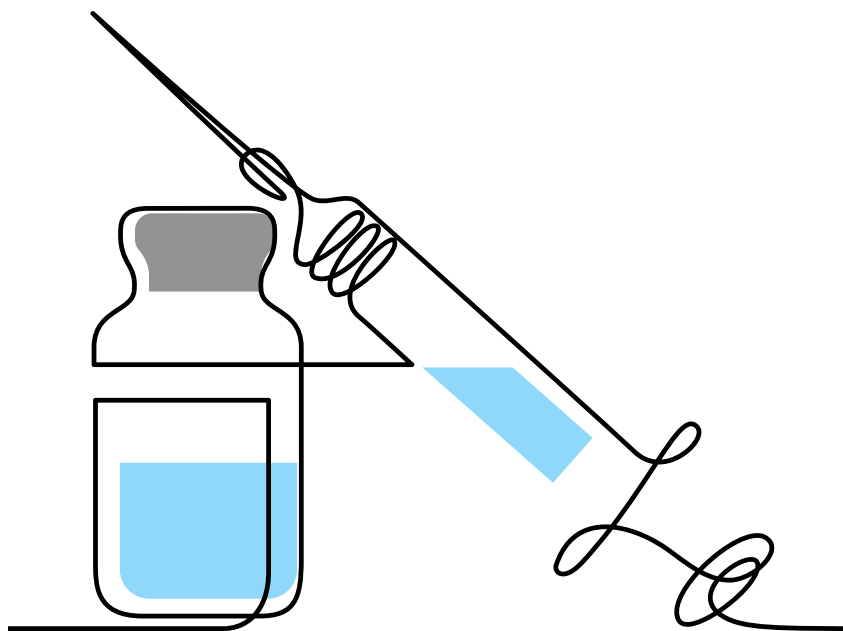
Apotekran på Jæren

To personer er mistenker for å ha ranet et apotek i Time i Rogaland. Politiet sier at ingen kom fysisk til skade i ranet, men apoteket ble stengt. De ansatte er ivaretatt av både politiet og helsepersonell. @NTB

Apotek kan fortsette vaksinerings

Kommunene står fritt til å inngå vaksineavtaler med private, skriver statssekretær i Helse- og omsorgsdepartementet, Ole Henrik Krap Bjørkholt, til Dagens Medisin. Det er imidlertid slik at private aktører ikke kan sende sine krav til Helfo. Det økonomiske oppgjøret må derfor foregå mellom den private aktøren og kommunen. @Dagens Medisin.

Varsler fikk millionbeløp

Pål Espen Johannessen og Sjukehusapoteka Vest har inngått et forlik som innebærer at den tidligere apoteksjefen får et vederlag på 1,178 millioner kroner. Johannessen ble i juni sagt opp med umiddelbar virkning fra stillingen som apoteksjef, etter at han tidligere i år varslet om kritikkverdige forhold internt i foretaket. I et opprop som ble undertegnet av 50 ansatte, fikk apoteksjefen støtte, og Arbeidstilsynets rapport endte med 16 pålegg om å rette forhold som ikke er i tråd med regelverket. @Dagens Medisin

Flere nordmenn smittes av flått

Stadig flere nordmenn smittes av TBE-viruset gjennom flåttbitt. I 2022 fikk 84 personer viruset, som også kalles skogflåttencefalitt.

Det finnes vaksine mot TBE-viruset. Dersom en får Lyme borreliose, kan dette behandles med antibiotika. I år er det samtidig satt omkring 20 000 flåttvaksiner, noe som tilsvarer dobbelt så mange som det ble satt i fjor, ifølge Apotek 1. @NTB

Varsel om langsiktig mangel på diabetes-medisin

Legemiddelselskapet Novo Nordisk har i nesten ett år slitt med å levere nok av diabetesmedisinen Ozempic. Legemiddelverket sier mangelen vil fortsette. Norge har hatt perioder med mangel på Ozempic fra høsten 2022. @NTB

Reseptfrie p-pille godkjent i USA

I mange land er p-piller tilgjengelig reseptfritt, men i USA kommer beslutningen mens debatten om retten til å avbryte svangerskap er på sitt heteste etter at abortretten ble opphevet av høyesterett.

Abort er nå forbudt i en rekke delstater. At kvinner får tilgang på p-piller uten å måtte oppsøke lege, kan bidra til å redusere det store antall uønskede svangerskap i USA, sier en representant for det føderale amerikanske Helse- og sosialdepartementet. @NTB

TRETTI TUSEN FINE TING

YS Innboforsikring

Vi forsikrer alt du har. Innboforsikringen dekker blant annet tyveri, brann og vannskader. Som medlem i Parat får du forsikringen til en ekstra lav pris. Og er du under 30 år – får du 30 % rabatt. Les mer på gjensidige.no/ys

parat

Gjensidige

Nye læreplaner – men mangler læremidler

I skoleåret 2022/2023 ble de nye læreplanene for apotekteknikk innført. Selv om det ikke er veldig store endringer, er det behov for nye læremidler.

Av: Lill Jacqueline Fischer

En kan vel si at forlagene ikke akkurat står i kø for å gi ut lærebøker for elevene på apotekteknikk, en skjebne vi deler med mange andre små fag, sier Marita Hellum Dahl, lærer i apotekteknikk på Åssiden videregående skole i Drammen.

Hellum Dahl har tidligere vært hovedtillitsvalgt i sykehusapotekene HF, nestleder i Farmasiforbundet og har mange års erfaring fra apotek

før hun utdannet seg til yrkesfaglærer i helse- og oppvekstfag. Hun underviser i hovedsak på vg3 apotekteknikk.

Tok skjeen i egen hånd

Da det manglet nye læremidler, valgte lærerne å ta skjeen i egen hånd. Etter den årlige landsdekkende samlingen for lærere på apotekteknikk, tok tre lærere initiativ til å sette i gang et forprosjekt

(F.v.) Gunn Habberstad, Marita Hellum Dahl og Laila Nygård har kartlagt behovet for og omfanget av et nytt digitalt læreverk for apotekteknikere.
Foto: Elin Rugnes Andersen, Apokus

for å se på muligheten for utvikling av et nytt digitalt læreverk for apotekteknikere. De søkte om og fikk midler fra Stiftelsen til fremme av norsk apotekfarmasi. Forprosjektet startet opp i desember 2022 og ble ferdigstilt i slutten av august i år.

Prosjektgruppen har bestått av lærerne Marita Hellum Dahl fra Åssiden videregående skole, Gunn Habberstad fra Ås videregående skole og Laila Nygård fra Ullern videregående skole. Arbeidet med å få på plass bedre læremidler har de gjort på fritiden. De har også involvert og hatt flere møter med daglig leder Elin Rugnes Andersen i Apokus.

Bransjen involveres

Apokus er et bransjefelles kompetanse- og utviklingssenter for apotek, som tilbyr egenutviklede e-læringskurs og opplæringsaktiviteter for legemiddelrådgivere i apotek. De gjennomfører også praksisnære forsknings- og utviklingsprosjekter av bransjefelles interesse for apotekene.

Gruppen har dessuten fått gode og nyttige innspill fra Apotekforeningen. Dette er tatt med i det videre arbeidet.

– Vi utdanner helsepersonell som skal jobbe i apotek, og for prosjektgruppen var det viktig å få innspill fra apotekforeningen om hvilke tanker de har om utdanningen av fremtidens apotekteknikere, sier Dahl.

Grundig kartlegging

I rapporten som de nå har levert, har de tre lærerne foretatt en grundig kartlegging hvor det er tatt utgangspunkt i kjerneelementer og kompetansemål fra læreplanen til vg3 apotekteknikk.

– Vi har etter beste evne konkretisert de ulike kompetansemålene fra læreplanen, sier Dahl.

Gruppen har også sett på hvilke av Apokus' e-læringskurs som de kan benytte seg av i undervisningen. Mange skoler bruker allerede kurs som allerede ligger i Apokus' e-læringsportal.

All ære
til lærerne som
har et så stort
engasjement for
å finne løsninger.

Elin Rugnes Andersen,
daglig leder i Apokus

Mengdetrening er viktig og gir god læring.

Torill Ebbesen Vangen, lærer på Åssiden videregående skole

– En del skoler har elevlisenser, men vi ønsker å kartlegge om Apokus har mulighet til å lage et eget opplegg for elevene, sier Dahl.

I forprosjektet er det også beskrevet på hvilke områder det er behov for å utvikle nytt fagstoff for å dekke kompetansemålene i læreplanen.

– Dette er spesielt områder innen egenomsorg, etikk, kommunikasjon samt apoteketeknikernes rolle og ansvar, sier Dahl.

Godt initiativ

Farmasiforbundes leder, Bodil Røkke, er fornøyd med at lærerne tar grep for å utvikle nye læremidler.

– Når utdanningsdirektoratet ikke tar ansvar for de smale fagene, er det fint at lærerne gjør det, sier Røkke, som er spent på hva som vil skje videre.

Apokus: – Systematisere og organisere

Farmasiliv har vært i kontakt med daglig leder i Apokus, Elin Rugnes Andersen. Apokus eies av Stiftelsen til fremme av norsk apotekfarmasi og Apotekforeningen, med stiftelsen som største eier.

Apokus' formål er å videreutvikle ansatte i apotek og styrke apoteket som faghandel.

– Apokus leverer en digital kurskatalog for ansatte i apotek, slik at de har et etterutdanningstilbud gjennom arbeidsgiver, sier Andersen.

I tillegg selger Apokus tilgang til kurskatalogen til videregående skoler, som må betale abonnement per elev. Dette betales av skolene på samme måte som elever på andre studieretninger får bøker.

– Jeg tror nok det er noe å hente på å systematisere og organisere dagens kurstilbud bedre for elevene. På den måten kan en få enda bedre nytteverdi av det kurstilbudet som allerede ligger der, sier Andersen.

Ifølge Andersen er det et tankekors at det virker uklart hvem som skal ta ansvar for at det foreligger oppdaterte læremidler til en liten elevgruppe.

– All ære til lærerne som har et så stort engasjement for å finne løsninger som sørger for at elevene får oppdaterte læremidler. Det er en god start at det er indentifisert hvilke områder i læreplanen som mangler tilpasset læreverk.

Hvordan Apokus eventuelt kan bidra til å tette disse «hullene» er litt for tidlig å si noe om nå, sier Elin Rugnes Andersen. ■

Lærer Torill Ebbesen Vangen bruker mange av Apokus' kurs i undervisningen av elevene på apotekteknikk. Foto: Lill Jacqueline Fischer

F.v. Julia Helena Lis og Marita Johansen i resepturen. Foto: Lill Jacqueline Fischer

Avin Baset liker seg på apotekteknikk på Åssiden. Foto: Lill Jacqueline Fischer

ÅSSIDEN VIDEREGÅENDE SKOLE:

Bruker Apokus i undervisningen

På Åssiden videregående skole i Drammen er lærer Torill Ebbesen Vangen i full gang med undervisningen for elevene på apotekteknikklinjen.

Av: Lill Jacqueline Fischer

I dag er det medisinbytte som er tema, og på skjermen vises Apokus' kurs om medisinbytte – denne gangen i plenum.

– Vi bruker mange kurs fra Apokus i undervisningen, det er det vi har nå, sier Vangen.

Elevene liker å bruke Apokus' kurs, og de liker å ha mulighet til å jobbe i eget tempo. De jobber individuelt med de fleste kursene, men det jobbes også i grupper og i plenum.

Fullt utstyrt apotek

Bak i klasserommet er det et fullt utstyrt apotek. Medisinene er tomme esker, og reseptene skriver de selv. Hadde det ikke vært for at en del av mediseskene ser velbrukte ut, ser den bakerste delen av klasserommet ut som et helt vanlig apotek.

– Vi er så heldige at vi får den gamle innredningen til et apotek som pusser opp, så her er det stadig fornyelse, sier læreren og smiler.

Tester ut i praksis

I skolens apotek får elevene prøve ut det de lærer i praksis. Det veksles mellom å være foran og bak

disken, og viktige kundemøter gjennomføres med største presisjon. I dag er det medisinbytte som prøves ut.

– Vi skal nesten alltid tilby medisinbytte, og hvordan vi kommuniserer med kunden er viktig. Ord og begreper vurderes og diskuteres. Hva tenker dere for eksempel om å bruke begrepet «kopi-medisin»? spør læreren.

I tillegg til skoleapoteket er elevene ute i praksis i apotek to dager i uken.

– Mengdetrening er viktig og gir god læring, sier Vangen, som selv har mange års erfaring fra apotek. Hun forteller at de fleste apotekene er positive til å ta imot elevene.

– Noen får jobb som tilkallingsvikarer mens de fremdeles går på skolen, sier Vangen.

Også elevene er positive til å være ute i praksis.

– Det er interessant å se hva vi vil møte i jobben på et apotek. Det er viktig å gjøre egne erfaringer. Jeg lærer mye når jeg er på praksis i apotek, sier Marita Johansen. ■

Foto: Juan Haro

KJØP EN MENINGSFULL BURSDAGSGAVE

Bildet viser fire år gamle Achta Brahim som får meslingvaksine under et meslingutbrudd i Tsjad i 2019. Vaksinasjon er en viktig del av Leger Uten Grensers arbeid med å sørge for livreddende helsehjelp til dem som trenger det mest. Du kan hjelpe barn som Achta ved å kjøpe et gavekort fra Leger Uten Grenser.

Bruk QR-koden, eller gå til legerutengrenser.no/gavekort for å bestille.

Da får du fine kort i posten som du kan gi videre, eller digitale kort du kan printe selv. Du bestemmer selv verdien per gave. Tusen takk for støtten – sammen redder vi liv!

upartisk // nøytral // uavhengig

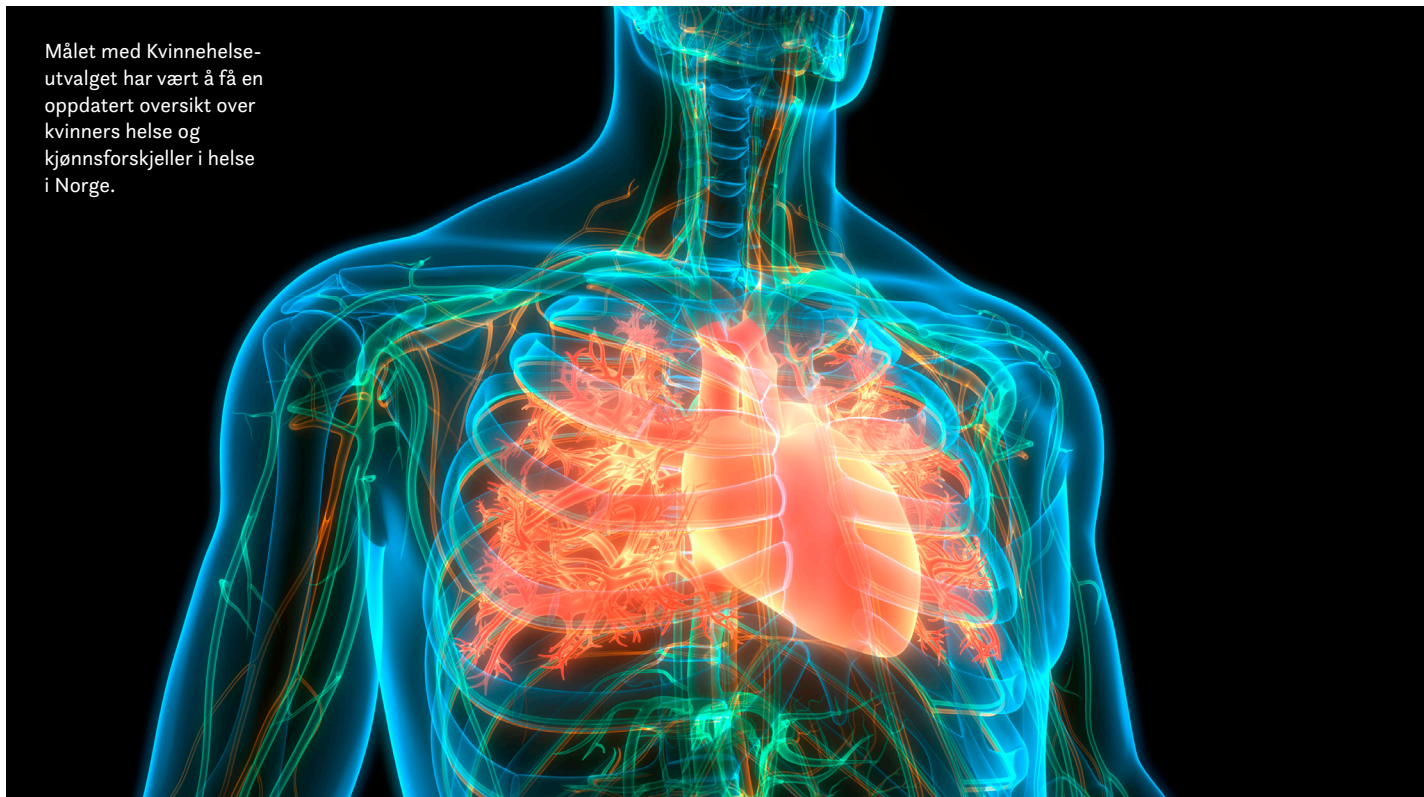
tenkbyr.no

Fagmedier med høy kvalitet som brenner for det samme som deg

Bladet du nå leser gir deg grundig, uavhengig journalistikk laget av en redaksjon med kompetanse til å gå i dybden innen ditt fag eller interessefelt. Dette er grunnen til at Fagpressens medlemmer ofte siteres av andre medier.

Uansett hva du interesserer deg for, så finnes det sannsynligvis et fagmedium med kvalitetsinnhold. Finn flere redaksjoner som brenner for det samme som deg på fagpressen.no/utvalg.

Målet med Kvinnehelse-utvalget har vært å få en oppdatert oversikt over kvinners helse og kjønnsforskjeller i helse i Norge.

Med mannskroppen som gullstandard

I mange år har medisinsk forskning og behandling tatt utgangspunktet i menn. Hva skjer da med kvinners helse, når det viser seg at store biologiske forskjeller blant kvinner og menn gjør at både sykdomsbilde og medisineffekt blir annerledes?

Av: Marianne Baksjøberg

Marianne Baksjøberg
Journalist
marianne.baksjoberg@parat.com

Det er, rent biologisk sett, forskjell på kvinnekroppen og mannskroppen. Og forskjellene går langt ut over det rent anatomiske, eller visuelle, om du vil. Det betyr blant annet at kvinner kan få sykdommer som menn aldri kan få, respondere ulikt på behandling eller oppleve sykdommer annerledes enn menn. I noen tilfeller kan det være fatalt.

Når de velkjente symptomene for hjerteinfarkt ikke dukker opp, er det ikke sikkert at det blir trykket på den store røde knappen. Fortsatt dør det to kvinner hver dag i Norge som følge av hjerte-

infarkt, men det er det mannlige sykdomsbildet som er det kjente og etablerte.

– Symptomene på hjerteinfarkt er ofte annerledes hos kvinner enn hos menn. Kvinnene opplever ofte generell uvelhet og kvalme og kan ha smerter andre steder enn i brystet, for eksempel i rygg, mage eller nakke, har kardiolog Vibeke Juliebø tidligere uttalt til ahus.no.

Med lupe på kvinners helse

I mars leverte Kvinnehelseutvalget sin rapport til helse- og omsorgsminister Ingvild Kjerkhof. To års

utvalgsarbeid resulterte i rapporten «Den store forskjellen — Om kvinners helse og betydningen av kjønn for helse». Rapporten blir på politikerspråket kalt en NOU, forkortelsen for Norges offentlige utredninger.

Målet med utvalget har vært å få en oppdatert oversikt over kvinners helse og kjønnsforskjeller i helse – i Norge. To hovedspørsmål lå til grunn for utvalgets arbeid:

1. Hvordan er kvinners helse i Norge og hva er de største utfordringene vi står overfor når det gjelder sykdomsforekomst, risikofaktorer og kvinners bruk av helse- og omsorgstjenester?
2. Hvordan blir kjønnsforskjeller- og kjønnsperspektivet håndtert i folkehelsearbeidet, helse- og omsorgstjenestene, og helsefaglig forskning og utdanning?

– Vi kan ikke ha det slik i 2023 at halve befolkningens helse ikke tas på alvor. Kvinners helse må gå fra å være et særhensyn til å bli en integrert del av tjenestene og kunnskapsproduksjonen, sa utvalgsleder Christine Meyer da rapporten ble overlevert i mars.

– Sykdommer som typisk treffer menn, har høyere prioritet

– Det er kunnskapsløst å ikke lenger ta hensyn til de store biologiske forskjellene mellom mann og kvinne når det gjelder helse. Overser vi de store forskjellene, klarer vi ikke å lage helse- og omsorgstjenester av god kvalitet for alle, sier Meyer, som både er forsker, siviløkonom og politiker.

Meyer innrømmer at hun har blitt overasket over hvor store forskjellene mellom kjønnene er når det gjelder sykdommer og lidelser – og ikke minst hvor lite hensyn det har blitt tatt til nettopp det.

– Uavhengig av kjønnsnøytralitet er det store biologiske forskjeller mellom kvinner og menn. Det er et stort behov for å tilpasse forskning, undervisning og behandling slik at kvinners helse ivaretas best mulig, sier Meyer.

Endometriose, svangerskapsforgiftning, lipødem, polycystisk ovariesyndrom – alle er eksempler på sykdommer som enten utelukkende eller i hovedsak rammer kvinner, og som det ikke finnes effektiv behandling mot.

Det er et stort behov for å tilpasse forskning, undervisning og behandling.

Christine Meyer, leder av Kvinnehelseutvalget

– Det er kunnskapsløst å ikke lenger ta hensyn til de store biologiske forskjellene mellom mann og kvinne når det gjelder helse, sier Kvinnehelseutvalgets leder Christine Meyer. Her fra overleveringen av utvalgets rapport tidligere i år. Foto: NTB

– Sykdommer som typisk treffer menn, har høyere prioritet. Det er heller ikke snakk om at det kun er sykdommer som bare rammer kvinner som er nedprioritert. Vi snakker også om sykdommer som rammer begge kjønn, men som det tradisjonelt ikke har vært tatt høyde for at rammer kvinner og menn ulikt. Hjertesykdom, hjerneslag, ADHD, autisme, blærekreft – alle disse er eksempler på sykdommer som rammer kvinner og menn ulikt. Hele sykdomsbildet er gjerne annerledes. I tillegg får kvinner andre bivirkninger og har saktere nedbrytning av medisiner enn menn, påpeker Meyer.

Forbød kvinnelige forskningsdeltakelse

I 1977 forbød det amerikanske legemiddelbyrået FDA (Food and Drug Administration) å inkludere kvinner i forskningen for å beskytte et eventuelt foster mot skader. Resultatet av dette ble at vi fikk kunnskap om hvordan legemidler virker på menn, og ikke nødvendigvis på kvinner.

Mer langsom nedbrytning skyldes ulik aktivitet i enzymer, ulikheter i vekt, høyde, kroppsoverflate og mengden væske i kroppen. Det gjør at vanlige medisiner som betablokker, paracetamol og blodfortynnende midler kan virke ulikt hos kvinner og menn.

– Her finnes det solid forskning, men i dag tas ikke dette hensyn til; legemidler i Norge kommer ikke med anbefaling om ulik dosering. Samtidig

opplever kvinner oftere bivirkninger av legemidler. Dette er kanskje spesielt urovekkende for eldre kvinner, som bruker flest legemidler, sier Meyer.

Nedprioritert i forskningen

Det medisinske hierarkiet kan være nådeløst. Noen sykdommer har rett og slett høyere status enn andre. Spektakulære sykdommer som kan kureres med blålysmedisin, rager høyere enn diffuse og kroniske sykdommer med sammensatte årsaker.

Meyer sier det er flere grunner til at det forskes lite på mange sykdommer som hovedsakelig rammer kvinner. En grunn kan være at kvinnesykdommer gjerne er sammensatte og diffuse.

– ME, fibromyalgi eller kompleks psykisk sykdom har lav status. Vi vet ikke hvorfor de oppstår, og vi har ingen effektive medisiner. For mange av tilstandene trengs det en samordning. Flere profesjoner samarbeider ikke godt nok, og det undervises ikke i kvinnesykdommene. Kunnskapen når ikke frem, kvinnestemmene når ikke frem, historiene får ikke gjennomslag, sier Meyer.

Hun peker også på at finansieringsmodellene kan være et hinder.

– Det er lettere å få støtte til forskning på et stort antall av personer med samme diagnose. Kvinnesykdommer er gjerne sammensatte og diffuse, og det gjør sykdommene vanskelige å forske

Farmasiforbundets leder, Bodil Røkke, påpeker at anatomiske og fysiologiske forskjeller mellom kjønnene gir ulik effekt av legemidler.

De fleste studier som gjennomføres i dag, inkluderer like mange kvinner som menn.

Sigurd Hortemo, overlege i Statens legemiddelverk

Overlege Sigurd Hortemo i Statens legemiddelverk.
Foto: Statens legemiddelverk

på. Da blir det også vrient å få forskningsmidler, og i mange tilfeller starter forskerne nærmest på minussiden, sier Meyer.

Også et arbeidslivsspørsmål, mener Farmasiforbundets leder

Leder i Farmasiforbundet, Bodil Røkke, påpeker at mange av dagens legemidler gjennom tidene først og fremst er utviklet for, og testet ut på, menn. Det er en stor utfordring, mener hun.

– Vi vet at kvinners kropp og helse har vært forsket mye mindre på enn menns. Det er uheldig når vi samtidig ved at det er store anatomiske og fysiologiske forskjeller på kvinner og menn. Det er store forskjeller i vekt, høyde, kroppsoverflate og væskemengde. I tillegg er blant annet blodfordeling og regional blodstrøm ulik – blodstrømmen til muskler er for eksempel større hos menn, mens blodstrøm til fettvev er større hos kvinner. Nyrer er et hovedorgan for utskillelse av medisiner, og nyrenes evne til å skille ut avfallsstoffer er generelt høyere hos menn enn hos kvinner, forklarer Røkke.

At kvinnehelse er systematisk nedprioritert, er også et arbeidslivsspørsmål, mener hun.

– Flere typiske kvinnesykdommer kommer som følge av lang slitasje – både fysisk og psykisk. Renholdere, sykepleiere, helsefagarbeidere, apotekteknikere, alle disse yrkesgruppene er utsatt for slitasjeskader, muskel- og leddsykdommer eller utbrenthet. Og mange av sykdommene og plagene som rammer kvinner, er sammensatt og noen ganger nokså diffuse. I tillegg til at tilstandene er forsket lite på, er arbeidsmiljøloven innrettet etter typisk mannsdominert arbeidsmiljø. Det gir skjevheter i praksis, sier Røkke.

Legemiddeleffekt varierer, men ikke bare på grunn av kjønn

Overlege Sigurd Hortemo i Statens legemiddelverk bekrefter at effekten av legemidler kan variere avhengig av kjønn, men presiserer at det ikke er den eneste årsaken til variasjon i effekt.

– Det er en utfordring for både leger og pasienter at effekten av legemidler kan variere mye mellom individer. Biologiske forskjeller kan påvirke effekten, men dette gjelder ikke bare forskjeller mellom kjønnene, sier han.

Hortemo bruker virkestoffet kodein som et eksempel på nettopp dette.

– Kodein, som brukes i smertestillende tabletter som Paralgin forte og Pinex forte, er et godt eksempel. Kodein omdannes til morfin i kroppen, men fra naturens side er det noen som omdanner kodein raskt til morfin, mens omdanningen skjer langsommere hos andre. Og det er ikke mulig å se på pasienten hvilken gruppe hen tilhører, forklarer overlegen.

God kjønnsbalanse i dagens legemiddelstudier

Han sier at en rekke legemidler gjør at pasienter opplever ulik effekt og bivirkninger av samme medisin i samme dose. Det viktigste grepet for å håndtere dette er at legen følger opp behandlingen og justerer dosen ut fra effekt og bivirkninger hos den enkelte pasienten.

– Preparatomtalen for blodtrykksmedisiner angir oftest en standard startdose. Men siden effekten av blodtrykksmedisiner varierer fra person til person, må legen følge opp behandlingen og tilpasse dosen etter effekt og bivirkninger. Her er det nok sånn at kvinner noe oftere klarer seg med lavere doser enn menn, sier Hortemo.

Han mener det er god kjønnsbalanse i dagens legemiddelstudier.

– Europeiske legemiddelmyndigheter har retningslinjer som sier at det skal være kjønnsbalanse i studier som ligger til grunn for godkjenning av legemidler. De fleste studier som gjennomføres i dag, inkluderer like mange kvinner som menn. Dersom det meldes om uttalte kjønnsspesifikke effekter eller bivirkninger under studiene, vil myndighetene vurdere dette og eventuelt inkludere det i produktinformasjonen, sier Hortemo. ■

Diabetes: den nye folkesykdommen

Hundre år etter at Frederick Banting fikk Nobelprisen i medisin, bare 32 år gammel, og første nordmann fikk forlenget livet med insulin, er diabetes tema på Farmasiforbundets fagkongress.

Av: Lill Jacqueline Fischer

– Målet vårt er at pasienter som har diabetes type 2 skal få samme rettigheter til å få Medisinstart, som hjerte- og karpasienter har i dag, sier Hilde Ariansen, seniorrådgiver i Apotekforeningen. Foto: Mariam S. Onarheim

Før 1921 måtte de som var så uheldige å få diabetes type 1 forvente å dø i løpet av få år. Den eneste kjente behandlingen på den tiden var en ekstrem sultekur med minimalt av karbohydrater.

I Norge er om lag 270 000 personer diagnostisert med diabetes. Av disse er det beregnet at 23 000 har diabetes type 1. I tillegg anslås det at omkring 60 000 har uoppdaget diabetes. Data fra Reseptregisteret viser at antallet som bruker blodsukkersenkende legemidler, har økt for hvert år – fra cirka 110 000 personer i 2004 til rundt 221 000 personer i 2020. Det er en økning fra 2,5 til 4,1 prosent av befolkningen.

Diabetes er forbundet med alvorlige komplikasjoner, inkludert hjerte- og karsykdommer, og bidrar vesentlig til sykdomsbyrden både i Norge og i resten av verden.

Arv og livsstil

Både diabetes type 1 og 2 skyldes til en viss grad arvelige faktorer, men arv alene er sjelden nok til å utvikle diabetes. Et unntak er sjeldne genetiske former.

Når det gjelder risikofaktorer for diabetes type 1, vet vi ifølge Folkehelseinstituttet lite, men når det gjelder diabetes type 2, kjenner vi til risikofaktorer som overvekt/fedme, fysisk inaktivitet, kosthold og

røyking. Man kan derfor hevde at diabetes type 2 i stor grad er en livsstilssykdom. Fysisk aktivitet og et sunt kosthold kan redusere risikoen for å utvikle diabetes type 2, og er også grunnsteinen i behandlingen av pasienter med diabetes type 2.

Sosioøkonomiske forskjeller

De fleste studier, både fra Norge og andre land, viser at diabetes type 2 er vanligere i grupper med lav utdanning, enn i grupper med høyere utdanning.

Innvandrere med opprinnelse fra Sør-Asia og noen land i Afrika, har høyere risiko for diabetes type 2. Disse får ofte type 2 i yngre alder enn det etniske nordmenn gjør. En undersøkelse i bydelene Romsås og Furuset i Oslo viste at 14 prosent av mennene og 28 prosent av kvinnene i aldersgruppen 30–59 år fra Pakistan, India og Sri Lanka hadde kjent eller nyoppdaget diabetes, mot henholdsvis seks og tre prosent av dem med norsk bakgrunn.

Apotekene spiller en viktig rolle for diabetes-pasienter

Leder i Farmasiforbundet, Bodil Røkke, mener apotekene kan spille en viktig rolle både for å forebygge og bidra til riktigere medisinbruk blant diabetikere.

I Norge er om lag 270 000 personer diagnostisert med diabetes.

– Apotekene er et lavterskeltilbud innen helse som bør utnyttes bedre, sier Røkke.

Hun mener at alt autorisert helsepersonell i apotek bør få en viktigere rolle overfor diabetespasienter. Ifølge Røkke bør apotekteknikerne kunne utføre både veiledning i bruk av tekniske hjelpemidler, hjelp til blodsuktermålinger og gi råd om kost- og livsstil til pasientene.

Medisinstart

Fra mars 2022 og ut 2023 deltar i underkant av 200 apotek i et pilotprosjekt der man prøver ut Medisinstart for pasienter med diabetes type 2. Medisinstart er en apotekteneste som skal bidra til riktigere legemiddelbruk blant pasientene, og innebærer to oppfølgingssamtaler med farmasøyt etter oppstart av ny medisin.

Hilde Ariansen er seniorrådgiver i fagavdelingen i Apotekforeningen. Hun sier at Medisinstartprosjektet for diabetes type 2 er et forskningsprosjekt til fremme av norsk apotekfarmasi. Hensikten er å evaluere opplæring, implementering og gjennomføring av Medisinstart for diabetes type 2, og studien har kartlagt legemiddelrelaterte problemer og tiltak i samtaler.

– Målet vårt er at pasienter som har diabetes type 2, skal få samme rettigheter til å få Medisinstart, som hjerte- og karpasienter har i

dag. Etter vår erfaring fra pilotprosjektet har pasienter med diabetes type 2 enda større behov for tjenesten. Vi håper derfor at myndighetene vil innføre statlig finansiering av Medisinstart for pasienter med diabetes type 2 i 2024, sier Ariansen.

Apotekteknikerne bør få en viktig rolle

Selv om selve medisinstartsamtalet skal foregå mellom pasient og farmasøyt, mener Hilde Ariansen at apotekteknikerne har en viktig rolle med å informere om Medisinstart.

– Det vi ser fra apotekene som er gode på medisinstart – er at de som involverer alle yrkesgruppene i apoteket, gjør det best, sier Ariansen. ■

Insulin

Insulin kommer fra latinske insula, som betyr «øy». Navnet viser til de øyliknende cellene i bukspyttkjertelen som produserer insulin. Det er uenighet om hvem som oppfant begrepet, enten belgiske Jean de Meyer i 1909 eller britiske Sir Edward Sharpey-Schafer i 1910.

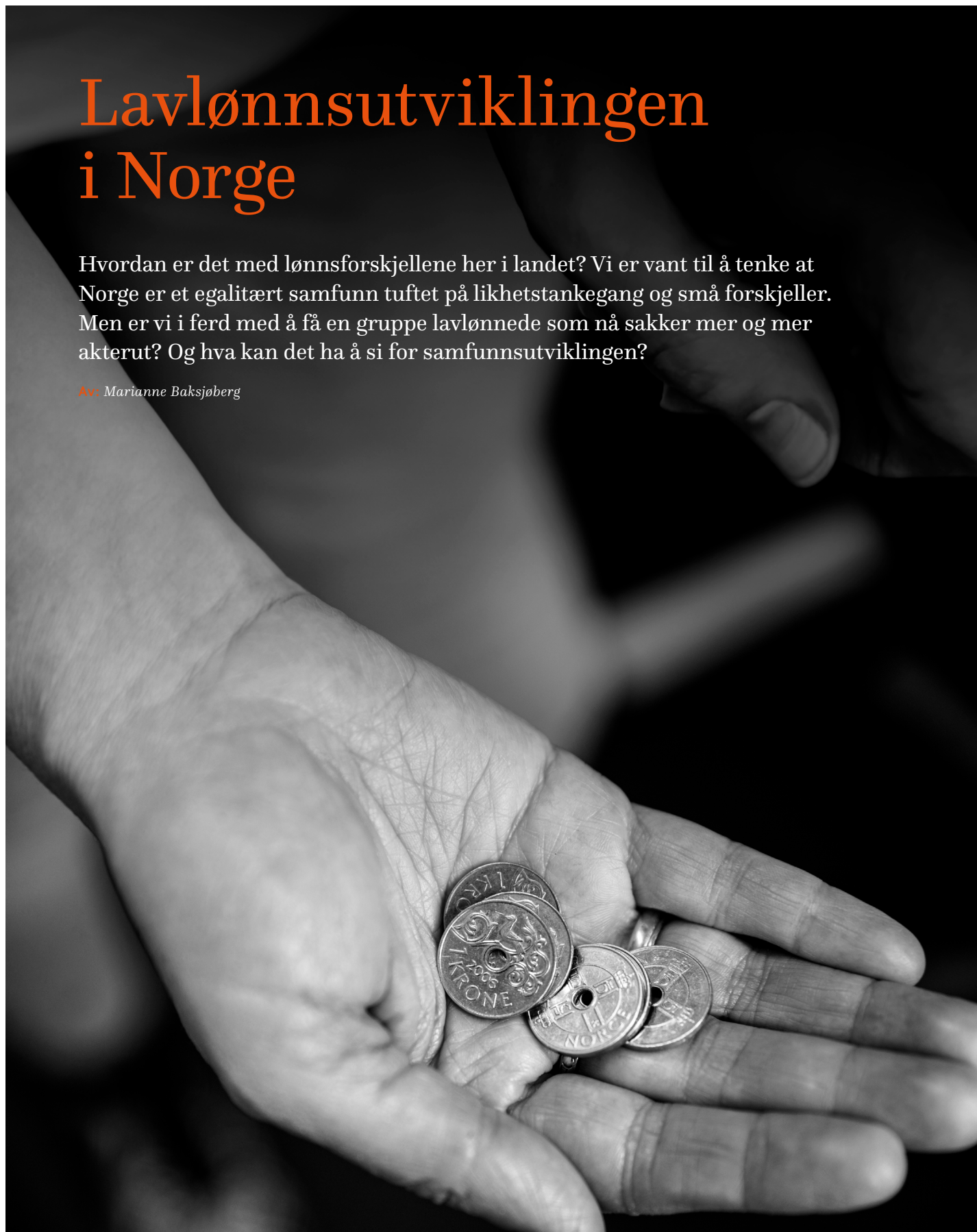
Apotekene er et lavterskeltilbud innen helse som bør utnyttes bedre.

Bodil Røkke,
leder i Farmasiforbundet

Lavlønnsutviklingen i Norge

Hvordan er det med lønnsforskjellene her i landet? Vi er vant til å tenke at Norge er et egalitært samfunn tuftet på likhetstankegang og små forskjeller. Men er vi i ferd med å få en gruppe lavlønnede som nå sakker mer og mer akterut? Og hva kan det ha å si for samfunnsutviklingen?

Av: Marianne Baksjøberg

Er det mange lavlønnsgupper i Norge? Et eget utvalg skal undersøke omfanget av lavlønn og hvilken vei utviklingen går. Illustrasjonsfoto: NTB

Leder i Farmasiforbundet, Bodil Røkke, representerer en yrkesgruppe som historisk har ligget lavt på lønnsstigen.

– Apotekbransjen er en pengesterk bransje som sliter med rekrutteringen. Derfor er det et paradoks at den store gruppen apotek teknikere sliter med å komme seg opp fra lavtlønns-gropa, selv om vi nå ser en liten bedring, sier hun.

Kvinnedominert yrke med lav påvirkning på egen lønn

Røkke påpeker at apotek teknikerne er en kvinnedominert yrkesgruppe som tradisjonelt har vært lønnet lavt. Ifølge Røkke er det flere faktorer som bidrar til dette. Blant annet har mange apotek teknikere jobbet i en form for ufrivillig deltid.

– Apotek teknikernes arbeidsuke har vært kortere enn for andre yrkesgrupper. De har jobbet færre timer per uke enn normalen, og da har lønnen blitt deretter, sier Røkke.

Hun mener også det spiller inn at yrket har en klar kvinnedominans.

– I mange typiske kvinneyrker er lønnen gjerne lav, det gjelder også apotek teknikerne.

Røkke sier at apotek teknikere har liten mulighet til å påvirke egen lønn, selv ved individuell lønnsfastsettelse.

– Lønnen settes ofte så lavt som mulig. Det vil si at man får garantilønn, dvs. minimumslønnen som alle apotek teknikere skal ha, men heller ikke mer enn det, sier Røkke.

Hun mener bransjen nå må få på plass konkurransedyktige betingelser for å sikre fremtidig rekruttering og nok personell i fremtidens apotek.

Eget utvalg skal se nærmere på lavlønn i Norge

Et regjeringsoppnevnt utvalg skal nå vurdere omfang og utvikling av lavlønn i Norge. Den 10. mars i år ble Lavlønnsutvalget oppnevnt. Målet er å få mer kunnskap om lavlønn i Norge, og om hvilken vei utviklingen går.

– Det skal være mulig å leve av en fulltidsjobb. Derfor setter regjeringen nå ned et utvalg som skal se på omfanget og utviklingen av lønnsforskjeller og lavlønn, sa arbeids- og inkluderingsminister Marte Mjøs Persen i en pressemelding da Lavlønnsutvalget ble presentert.

Hva er lavlønn?

En mye brukt definisjon av lavlønn er å tjene mindre enn 2/3 av medianlønnen. Ifølge tall fra

Leder i Farmasiforbundet, Bodil Røkke, mener det er paradoks at apotek teknikere som jobber i en pengesterk bransje, sliter med å komme opp av lavtlønns-gropa. Foto: Vette Daler

Statistisk sentralbyrå (SSB) var medianlønnen i Norge omtrent 572 000 kroner i 2022. I Norge vil derfor en person i heltidsstilling med årslønn på under 381 000 kroner i året være lavtlønnet.

Det finnes også andre måter å definere lavlønn på, for eksempel ved å si at grensa for lavlønn går ved 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. Ved å bruke denne definisjonen ligger grensa for lavlønn noe høyere. I 2021 ville et fullt årsverk uten overtid som er lønnet med 445 740 kroner, tilsvare lavlønn.

Det er noen faktorer som går igjen blant lavlønnsgruppene. Utdanningsnivå har mye å si. Blant de varig lavtlønnede er de med grunnskole som høyeste fullførte utdanning, i over-tall. Innvandrere er overrepresentert – nærmere bestemt er godt over halvparten av de varig lavtlønnede født utenfor Norge. Det er flest kvinner med lav lønn, og åtte av ti lavtlønnede jobber i privat sektor, ifølge Fafo.

Regjeringen ønsker anbefalinger

Lønnspolitikken og lønnsutviklingen har stor betydning for samfunnsutviklingen generelt, og for hver enkelt arbeidstaker. Det kan bidra til å redusere forskjeller – eller forsterke dem.

I Norge er lønnsforhandlingene tuftet på front-fagsmodellen. Det betyr kort sagt at forhandlingsresultatet i konkurranseutsatt industri danner en norm for oppgjørene ellers i privat og offentlig sektor.

– Det er behov for økt kunnskap om lønnsdannelsens betydning, og hvordan og hvorfor omfanget av lavlønn har økt. Jeg ønsker også

**Lønnen
settes ofte så lavt
som mulig.**

**Bodil Røkke,
leder i Farmasiforbundet**

anbefalinger om hvordan vi kan følge utviklingen over tid, sier Mjøs Persen.

YS-representant vil jobbe mot større lønnsforskjeller

Lin Andrea Gulbrandsen er YS' representant i Lavlønnsutvalget. Til daglig jobber hun med næringspolitikk, arbeidslivskriminalitet og yrkesskade. Hun forteller at utvalget er godt i gang med arbeidet.

– Det er mye kartlegging og kunnskapsinnhenting som skal gjøres, så i ethvert slikt utredningsarbeid er det viktig å komme raskt i gang, sier Gulbrandsen.

Hun kan hverken forskuttere resultatet eller si noe om innholdet i utvalgets diskusjoner. Men hun peker på utvalgets mandat og de føringene det legger.

– Vi har fått et mandat som går ut på å skaffe et godt og bredt kunnskapsgrunnlag om lavlønn og lønnsforskjeller, som igjen kan legge grunnlaget for en felles virkelighetsforståelse av hvordan situasjonen i Norge er i dag. Vi skal også vurdere forskjellige virkemidler og tiltak mot lavlønn og foreslå hvordan vi kan følge med på utviklingen over tid. Dette er viktige temaer som vi kommer til å jobbe med å oppfylle frem til rapporten skal lanseres, lover Gulbrandsen.

Bekymret for utviklingen

Gulbrandsen er opptatt av å motvirke store lønnsforskjeller og å sikre at ingen grupper havner i en evig lavlønnsgrøft som det er vanskelig å komme seg opp fra.

– Det er partene i arbeidslivet som har ansvaret for lønnsdannelsen i Norge, og å motvirke lavlønn og ulikheter er et viktig mål for YS i lønnsoppgjørene. Samtidig ser vi at ulikhetene i Norge har økt, og YS er bekymret for lavlønn i deler av arbeidslivet, sier hun.

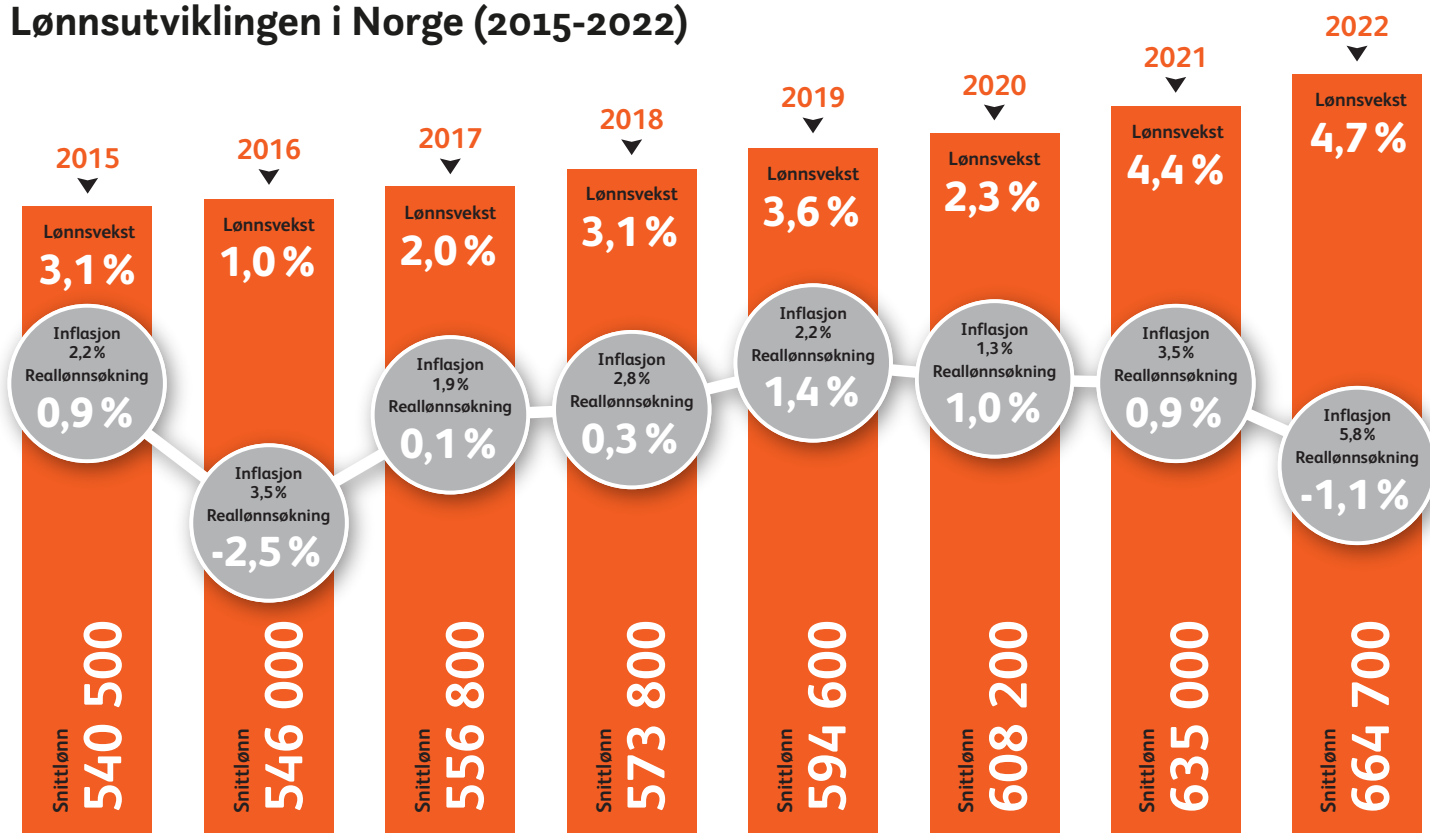
Gulbrandsen mener utviklingen er problematisk og tror det kan være flere årsaker til den.

– For eksempel er det en utfordring at organisasjonsgraden og tariffdekningen er lav i flere bransjer. Lønnsdannelsen, både innenfor og utenfor det organiserte arbeidslivet, er derfor et av temaene utvalget skal se på, sier hun.

Gulbrandsen forteller at hun som representant fra YS, kommer til å bringe med seg kunnskap og erfaringer fra YS-forbundene inn i utvalget, og hun håper arbeidet munner ut i tiltak som har effekt.

– Jeg er opptatt av at vi får belyst situasjonen i Norge så godt som mulig, og at vi lager en utredning som kan brukes i det videre arbeidet for å motvirke lavlønn. ■

Lønnsutviklingen i Norge (2015-2022)

Kilde: SSB

HØSTEN 2023

NYHETER FRA APOKUS

NE128 MIGRENE

Migrene rammer tre ganger flere kvinner enn menn. Hva er migrene? Hvordan kan migrene behandles?

Lær mer om migrene og hvilke råd du kan gi pasienter som har migrene.

IN120 VAKSINER

Vaksiner er viktige både for enkeltpersoner og for samfunnet. Hvordan virker vaksiner? Hva er viktig grunner til vaksinasjon?

Lær mer om dette og hvilke råd du kan gi pasienter om vaksiner.

AP129 VAKSINASJON I APOTEK

Vaksinasjon er en bransjefelles tjeneste i apotek. I dette kurset får du en introduksjon til tjenesten, hvordan den gjennomføres og hva det innebærer å være vaksinator.

Målgruppen for kurset er helsepersonell i apotek som skal bli vaksinatorer.

AP130 FØRSTEHJELP I APOTEK

Noen blir akutt syke i apoteket. Hva forventes av deg som helsepersonell? Når bør du ringe etter hjelp? Hva skal du gjøre når noen er bevisstløse eller ikke puster?

Lær mer om førstehjelp i apotek.

KURSENE ER TILGJENGELIG FOR DEG I APOTEKETS LÆRINGSPORTAL

@APOKUS_NO FB.COM/APOKUS.NO APOKUS.NO

Anne Britt Skomedal.
Foto: Vetle Daler

Fra skrivemaskin til e-resept

Anne Britt Skomedal har jobbet i apotek nesten 40 år, og hun har vært med på en rivende utvikling i bransjen. – Jeg brenner fortsatt for yrket mitt, sier hun.

Av: Vetle Daler

Anne Britt Skomedal har lang fartstid, både som apotektekniker og som tillitsvalgt i Farmasiforbundet og Parat. I løpet av sine snart 40 år i apotek har hun vært vitne til en rivende utvikling i apotekbransjen.

– Det har skjedd kjempestore endringer på disse årene. Da jeg begynte i apotek, skrev vi etiketter på skrivemaskin. Nå har vi e-resept.

Høy skranke

Sin første apotekjobb hadde hun på Løveapoteket i Kristiansand, og etter åtte år byttet hun arbeidsgiver til Elefantapoteket i samme by. Der ble hun værende i nesten 30 år. I begynnelsen av karrieren var produksjon av legemidler en sentral del av jobben, og legemidlene ble utlevert ved en høy skranke.

– Etter hvert fikk vi selvvalg, og det var stort, mimrer hun.

Glad i mennesker

Anne Britt Skomedal ville egentlig bli flyvertinne.

– Men jeg er litt redd for å fly, så dermed ble det apotek isteden, forteller hun.

Det yrkesvalget har hun aldri angret på.

– Jeg brenner for yrket mitt og liker veldig godt å jobbe med folk, både gamle og unge. Jeg er så glad i å prate med mennesker. Alt vi gjør handler jo egentlig om det. Det er hyggelig å følge en gammel dame ut av døra og vite at hun er fornøyd.

Anne Britt Skomedal

Alder: 61

Bosted: Andøya ved Kristiansand

Interesser: familie (er både farmor og mormor), turer, håndarbeid, natur, trening og jobben

Utdanning:

apotektekniker fra Sofienberg tekniske fagskole i Oslo i 1984

Arbeidssted: Vitusapotek Søgne

Familie: gift, 2 barn, 2 barnebarn (snart 3)

Verv: styremedlem i Parats regionutvalg sør

Liker å lære nye ting

For ikke lenge siden rundet hun 60, og har igjen byttet arbeidsgiver. Nå er det Vitusapotek Søgne som er arbeidssstedet, og her stortrives hun.

– Det er et lite apotek med to apotekteknikere og tre farmasøyter. Å bli så godt tatt imot på en arbeidsplass er helt fantastisk. Det er helt enormt viktig å ha det godt på jobben. Det er en del å sette seg inn i når man kommer til et nytt sted, men selv om jeg har blitt så voksen, så liker jeg å lære nye ting, sier hun.

Lang fartstid som tillitsvalgt

Skomedal har lang fartstid som tillitsvalgt og har bekledd flere sentrale roller i Farmasiforbundet og Parat de siste 10–15 årene. Organisert har hun vært fra dag én.

– Da jeg begynte å jobbe, fikk jeg bare beskjed om at jeg måtte være organisert. Jeg synes det er fint. Å sørge for innmelding i Farmasiforbundet er noe av det første vi gjør når det kommer nye ansatte.

Nå er hun ikke lenger tillitsvalgt på apoteket, men sitter i styret i Parats regionutvalg i sør. Det trives hun godt med.

– Jeg savner egentlig ikke å være plasstillitsvalgt. I vervet i regionutvalget får jeg med meg mye av det som skjer, og jeg er glad for å kunne hjelpe tillitsvalgte til å komme sammen, for eksempel på regionsamlingene vi arrangerer. ■

KOMMENTAR

De unge må få en plass rundt bordet

Uten unge tillitsvalgte har vi ikke noe fremtidig arbeidsliv. Vi er nødt til å invitere de unge til en plass rundt bordet. Ifølge FN er 50 prosent av verdens befolkning under 30 år. Likevel er det kun 2,6 prosent av verdens politiske ledere i samme aldersgruppe.

Av: Marte Raknerud Hoel, leder i Parat UNG

Ifølge Inter-Parliamentary Union oppgir 70 prosent at de mener at ungdom gjør fremtiden bedre, men likevel er bare 2,6 prosent av verdens politiske ledere under 30 år. Hvorfor er det da så vanskelig for unge å skaffe seg en plass rundt bordet?

Vi må snu rundt tankegangen om at det handler om å gi fra seg makt til de unge. Det handler ikke om å ta makt eller gi makt, men å gi unge opplæring tidlig for å ha forutsetningene til å gjøre jobben som trengs. Vi må få til et samarbeid med dem som har vært lenge i arbeidslivet, og dem som ser ting med nye øyne og kanskje kommer rett fra skolebenken.

Sammenhengen med organisering

Så hvordan skal vi få organisert de unge på arbeidsplassen? Forskning på organisasjonsgrad blant unge, tradisjon på arbeidsplassen og arbeidstakers holdninger er sentrale for organiseringen. Det er så mange som aldri engang blir spurt om de kunne tenkt seg å bli med i en fagforening.

Det må vi gjøre noe med. De unge må bli invitert til å sitte ved bordet. Det går ikke an i lengden å kun la det sitte mennesker rundt beslutningsbordet som snart går over i pensjonistenes rekke.

Parat UNG gir de unge et nettverk

Så hva gjør vi i Parat UNG for å bidra til å styrke de unges innflytelse? Vi gir dem et nettverk og noen å kunne stille spørsmål til. De unge skal være

trygge på at de har noen i ryggen. Vi gir dem en arena der de kan bruke engasjementet sitt dersom de ønsker det, og et sted der det er lov å komme med innspill og ideer. Enten det er sentralt eller lokalt, treffer de andre unge i samme situasjon, som kanskje synes det er vanskelig å få en legitimitet til å uttale seg om enkelte saker.

Vi arrangerer møteplasser som årsmøte og tillitsvalgtkonferanse, i tillegg til noen mindre arrangementer. Vi bruker mye tid på å reise rundt i egen organisasjon og spre ordet om at vi finnes. Parat-medlemmer er automatisk med i Parat UNG om man er under 35 år.

En oppfordring til dere alle som enkeltindivider og ansatte på arbeidsplassene: Ta imot de yngre arbeidstakere og gi dem opplæring lokalt, så skal vi i Parat UNG sørge for å gi dem et faglig og sosialt nettverk. ■

Marte Raknerud Hoel,
leder i Parat UNG.
Foto: Vetle Daler

Grønn giv skal gi rettferdig omstilling

Parat har slått seg sammen med NHO Service og Handel for å se hvordan norske arbeidsplasser best kan møte omstillingen som er nødvendig. Resultatet ble en klimakonferanse med foredragsholdere fra inn- og utland, der den sentrale problemstillingen var hva arbeidslivet og arbeidstakere kan gjøre allerede i dag.

Av: Ulrik Øen Johnsen

Ulrik Øen Johnsen
Journalist
ulrik.oen.johnsen@parat.com

Et spørsmål som ofte kommer opp, er hva som vil skje med industri og arbeidsplasser som finnes i dag, dersom man omstiller seg fra måten disse drives på nå. Selv om det vil bli vesentlige endringer i måten arbeid utføres på i fremtiden, er mulighetene for en rettferdig omstilling og økt lønnsomhet store, ifølge eksperter Parat24 har pratet med.

Klimanøytralitet innen 2050

Europas grønne giv, først lagt frem av Europakommisjonen i 2019, er en omfattende plan for å oppnå klimanøytralitet innen 2050. Det representerer en helhetlig tilnærming til å håndtere de sammenkoblede utfordringene knyttet til klimendringer, tap av biologisk mangfold og miljøforringelse. Sentralt i denne visjonen står ideen om

Vi ser at viljen til å engasjere seg i klimaspørsmålet er sterk.

Sandrine Dixon-Declève,
leder av tankesmien The Club of Rome

– Vi ser at økt sikkerhet, velferd og medbestemmelse reduserer kostnadene på arbeidsplassene i industrien. Det styrker arbeidstakere, utvikler talenter og gir flere konkurransefortrinn, sier Sandrine Dixon-Declève, leder av tankesmien Club of Rome. Foto: Club of Rome

en rettferdig omstilling, som anerkjenner at overgangen til en grønn økonomi må være rettferdig, inkluderende og sosialt bærekraftig.

Strategien til EU legger vekt på betydningen av sosial dialog og inkludering i utformingen av overgangen. Den anerkjenner behovet for å involvere interessenter, inkludert arbeidstakere, fagforeninger, sivilsamfunnsorganisasjoner og lokale samfunn, for å sikre at deres stemmer blir hørt og deres interesser blir ivaretatt. Ved å involvere disse aktørene i beslutningsprosessen har EU som mål å bygge konsensus og utvikle politikk som tar hensyn til deres bekymringer, samtidig som det fremmer bærekraftig og inkluderende vekst.

Industry 5.0

Sandrine Dixon-Declève, er leder av tankesmien The Club of Rome. I tillegg til arbeidet hun gjør der, er hun en anerkjent samfunnsøkonom og styreleder for utvalget som har utarbeidet rapporten «Industry 5.0» for EU-parlamentet. Rapporten er et omfattende stykke arbeid som ser på helheten av industrien i Europa, med mål om en omveltende transformasjon til en grønnere og mer bærekraftig måte å drive på.

I juni snakket Dixon-Declève på klimakonferansen som Parat og NHO Service og Handel arrangerte sammen.

– De siste årene har vært en øyeåpner for veldig mange. Krisene har stått i kø, og vi ser at viljen til å engasjere seg i klimaspørsmålet er sterk. Samtidig har vi lagt opp en struktur i forsyningskjedene våre, og på mange nivåer i samfunnet, som ikke

er bærekraftig. Det vil bli et stort problem, om vi ikke tar grep i dag, sier Dixon-Declève.

Rapporten Industry 5.0 tar blant annet for seg viktigheten av en arbeidsstyrke med høy grad av medbestemmelse, og der arbeidstakernes rettigheter står sentralt som en del av fremtidens industri.

Mila Shamku er samfunnsøkonom og rådgiver. Hun arbeider med arbeidsrettigheter for ansatte i transport og luftfart i European Transport Workers' Federation (ETF). Foto: privat

Vi kan ikke skille miljøhensynet fra det sosiale ansvaret vi har for ansatte.

Mila Shamku,
policy-rådgiver
i European Transport
Workers' Federation

– Vi ser at økt sikkerhet, velferd og medbestemmelse reduserer kostnadene på arbeidsplassene i industrien. Det styrker arbeidstakere, utvikler talenter og gir flere konkurransefortrinn, sier Dixon-Declève.

Nordmenn skeptisk til klimaendringer

Seniorforsker ved Frischsenteret på UiO, Snorre Kverndokk, er samfunnsøkonom og jobber med både miljø-, ressurs- og helseøkonomi. Forskningen hans på klima spenner vidt. Den har blant annet dreid seg om utforming av klimapolitiske virkemidler, konsekvenser av virkemiddelbruk, etiske aspekter ved klimatiltak og klimaavtaler, samt kobling mellom klimapolitikk og markedene for olje- og gass.

På klimakonferansen i juni la han trykk på at klimatiltak er lønnsomme, og at kostnadene ved å gjennomføre flere av dem er vesentlig lavere enn å ikke gjøre noe.

– Vi må gjøre noe (for å redusere utslipp) i alle sektorer. Vår data viser at de fleste av tiltakene faktisk er lønnsomme å gjennomføre. Der det er mest lønnsomt å gjennomføre reduksjoner i utslipp, er i energisektorene. Det vil for eksempel være lønnsomt å investere i vind- og solenergi fremfor fossil energiproduksjon, sier Kverndokk.

Klimaskeptiske nordmenn

Kverndokk har hatt ulike roller i FNs klimapanel (IPCC). I sjette hovedrapport er han hovedforfatter i kapittel én, som gir en oversikt over de viktigste temaene som rapporten tar opp. En undersøkelse som er gjennomført av faktasjekk-

nettstedet Faktisk.no og Medborgerpanelet, viser at nordmenn faktisk er blant de mest klimaskeptiske i Europa.

– Norge er det landet i Vest-Europa med flest klimaskeptikere. Veldig overraskende, siden vi har et høyt utdanningsnivå. Det er nok en form for motstridende logikk for mange. Det dreier seg om aksept for å få gjennom budskapet. Da er rettferdig omstilling og virkemidler som ikke rammer skjevt, viktige grep vi kan ta nå, sier Kverndokk.

Han tror noe av grunnen til at så mange nordmenn ikke tror på, eller ønsker å tro på, at klimaendringer er menneskeskapte, kan skyldes at de i dag selv arbeider innenfor industri eller bransjer som kjennetegnes av å ha et høyt klimaavtrykk, som olje- og gassindustrien. Derfor mener Kverndokk at en del av nøkkelen for å få med alle på den omstillingen som nå kreves, handler om en inkluderende og gjennomførbar tilnærming.

Luftfart mot en grønnere fremtid

Mila Shamku er samfunnsøkonom og rådgiver som arbeider med arbeidsrettigheter for ansatte i transport og luftfart i European Transport Workers' Federation i Brussel. Parat har i flere år samarbeidet med paraplyorganisasjonen som organiserer fem millioner medlemmer fordelt 150 forbund rundt om i hele EU.

Hun deler Kverndokks perspektiv om at næringer med høyt klimaavtrykk har en lengre vei å gå når det gjelder motivasjon og overbevisning om klimatiltak. Shamku var tydelig i sin tale om at også luftfarten må ta større grep, dersom man skal nå EUs klimamål.

Dette setter standarden, og den gode nyheten er at vi er med på det.

Espen Barth Eide, klima- og miljøminister

Klima- og miljøminister Espen Barth Eide roser Parat og NHO Service og Handels initiativ om en samlet tilnærming til klimautfordringene.
Foto: regjeringen

Selv om det vil bli vesentlige endringer i måten arbeid utføres på i fremtiden, er mulighetene for en rettferdig omstilling og økt lønnsomhet store.

– Våre forbund vil ha en grønnere luftfarts-industri. Det handler om lovgivning, om hele verdikjeden, og om å redusere utslipp. Vi kan ikke skille miljøhensynet fra det sosiale ansvaret vi har for ansatte i industriene vi representerer, mener Shamku.

Hun mener også at enkle tiltak som er gjennomførbare i dag, kan ha en stor positiv effekt på klimaavtrykket luftfarten står for.

– Noen ting er gjennomførbare nå. Det kan være å forbedre luftkvaliteten om bord for våre ansatte, å elektrifisere større deler av bakkeoperasjonene, å bytte ut mer av drivstoffet med renere og mer miljøeffektivt brensel. Listen er lang, men vårt fokus har vært å ta stilling til hva vi kan gjøre i dag, sier Shamku.

Klima- og miljøministeren roser initiativet

Veien mot en rettferdig omstilling er en pågående oppgave, men gjennom Europas grønne giv, tar EU betydelige skritt mot en mer bærekraftig og rettferdig fremtid. Ved å prioritere menneskenes og planetens behov, viser EU sin forpliktelse til å takle utfordringene i vår tid og skape en grønnere, mer rettferdig og mer velstående verden for alle.

Klima- og miljøminister, Espen Barth Eide, som også holdt innlegg på klimakonferansen, roser initiativet om at Parat som arbeidstakerorganisasjon jobber sammen med NHO Service og Handel om en praktisk og rettferdig tilnærming til klimautfordringene.

– Dette er uten sammenligning det mest ambisiøse forsøket på en systematisk omstilling av hele økonomien i verden. Dette setter standarden, og den gode nyheten er at vi er med på det.

Vurderer tiltak

Barth Eide leder et råd med parter fra arbeidslivet, som YS og NHO, hvor de aktivt vurderer tiltak for nettopp å få til en rettferdig omstilling i økonomien, med hensikt om å nå de klimamålene Norge og EU nå arbeider mot.

– Jeg synes derfor tematikken om hvordan arbeidslivet involverer seg i den enorme omstillingen vi skal gjennom de neste årene, er utrolig viktig. Vi har opprettet noe vi kaller Rådet for rettferdig omstilling, hvor hovedorganisasjonene fra arbeidslivet er med. Jeg har gleden av å lede dette utvalget, og vi ser blant annet på hvordan vi kan utnytte samarbeidet gjennom trepartssamarbeidet i Norge, sier Barth Eide. ■

– Det beste med denne jobben er det sosiale, både med kollegaer, pasienter og studenter, sier Erlend Storset.

TANNHELSESEKRETÆR ERLEND STORSET:

– KJØNN ER IKKE SÅ VIKTIG

Erlend Storset er en av svært få menn som har valgt tannhelsesekretæryrket. På odontologisk institutt ved Universitetet i Oslo er han eneste tannhelsesekretær-hane i kurven. Og det trives han godt med.

Av: Vetle Daler

Vetle Daler
Journalist
vetle.daler@parat.com

Erlend Storset

Alder: 37
Ferdigutdannet: 2013
Bosted: Oslo, opprinnelig fra Tingvoll i Møre og Romsdal
Familie: ugift, ingen barn
Interesser: klatring, prøver å lære spansk

Tannhelsesekretær-yrket er et av yrkene med lavest andel menn. Hele 97,2 prosent av landets tannhelsesekretærer er nemlig kvinner. Med andre ord – dette er et svært kvinnedominert yrke. Men det finnes heldigvis noen unntak. Som denne mannen.

Erlend Storset er utdannet tannhelsesekretær, og vi treffer ham på odontologisk fakultet ved Universitetet i Oslo, hvor han jobber ved spesialistklinikken for kjeveortopedi. I det ærverdige bygget i Geitmyrsveien i Oslo er han den eneste mannlige tannhelsesekretæren. Her er det imidlertid representanter fra en rekke yrker – blant dem tannleger og tannpleiere. På klinikken utdannes kjeveortopeder, og blant spesialistkandidatene er kjønnsbalansen noe annerledes.

Eneste mann på utdanningen

For Storsets del var yrkesvalget mer eller mindre tilfeldig.

– Jeg fikk jobb på et tannlegekontor etter å ha fullført videregående med studiespesialisering, og likte meg godt, forteller han.

Jobben motiverte den unge Tingvoll-mannen til å ta tannhelsesekretær-utdanning. Den tok han gjennom voksenopplæringen i hjemfylket Møre og Romsdal.

– Der var jeg den eneste mannen på kurset. Det fungerte bra, men forskjellen på meg og de andre var at alle de andre hadde unger å passe på i tillegg til studiene. Det hadde ikke jeg.

Utadvent og pratesjuk

Mange helserelaterte yrker har høy kvinneandel, og særlig høy er den for tannpleiere og tannhelsesekretærer. Hvorfor det er så stor andel kvinner i yrket, har ikke Storset noe godt svar på.

– Han er en fantastisk fyr, vi trives sammen, sier klinikk-koordinator Bardha Aliji ved spesialistklinikken for kjeve-ortopedi. Foto: Vetle Daler

– Kanskje henger det sammen med at kvinner er mer sosiale. Selv er jeg både utadventd og pratesjuk, så der glir jeg greit inn, sier han med et smil.

Han trekker også fram arbeidstid som et aspekt.

– Yrket tiltrekker seg kanskje mødre i småbarnsfasen. Vi jobber for eksempel sjelden i helger.

Går ikke så mye på kjønn

Hvor viktig er egentlig den skjeve kjønnsbalansen i yrket? Ikke så viktig, skal vi tro Storset.

– Det går ikke så mye på kjønn, det går mer på individer. De to tannlegene som jeg har jobbet med, og som på en god måte var mest direkte, var én av hvert kjønn. De var begge tydelige i sin kommunikasjon, noe jeg setter pris på, forteller Storset.

Til tross for at han ofte har vært den eneste mannlige tannhelsesekretæren, har han aldri følt seg helt alene som mann.

– Det har alltid vært noen menn å snakke med i lunsjen, for eksempel. Så jeg har alltid

KJØNNSFORDELING I UTVALGTE HELSEYRKER

TANNLEGE

61 % 39 %
kvinner menn

TANNPLEIER

97,4 % 2,6 %
kvinner menn

TANNHELSESEKRETÆR

97,2 % 2,8 %
kvinner menn

TANNTEKNIKER

52,7 % 47,3 %
kvinner menn

APOTEKTEKNIKER

95,6 % 4,4 %
kvinner menn

AUDIOGRAF

72,5 % 27,5 %
kvinner menn

ERGOTERAPEUT

88,6 % 11,4 %
kvinner menn

HELSEFAGARBEIDER

83,9 % 16,1 %
kvinner menn

LEGE

54,3 % 45,7 %
kvinner menn

PSYKOLOG

75,5 % 24,5 %
kvinner menn

SYKEPLEIER

89,6 % 10,4 %
kvinner menn

Rydding av utstyr er blant arbeidsoppgavene på klinikken. – Det er mindre assistering under behandling her enn i vanlige klinikker, sier Erlend Storset.

– Jeg er både utadvent og pratesjuk, sier Erlend Storset.
Foto: Vetle Daler

fått litt avkobling, sier han med et smil. Men legger til:

– Jeg opplever at jeg ofte får et nært forhold til kvinnelige kollegaer, og at jeg kan snakke med dem om alt mulig. Det er ganske fint.

Kjønnskvotering har han lite tro på.

– Jeg synes ikke man bør bruke ressurser på det. Jeg mener utdanningsvalg fungerer bra i Norge. Alle har valget, og folk må velge det de synes er spennende. Hvis man gir alle like muligheter, er mye gjort, mener han.

Trives

Det er ingen tvil om at Storset trives i jobben sin ved Det odontologiske fakultet.

– Jeg pleier å si at jobben min er å gjøre jobben til tannlegen enklere. Denne klinikken er litt spe-

Det odontologiske fakultet ved Universitetet i Oslo.
Foto: Vetle Daler

siell, fordi det er spesialistkandidater som jobber her, sier han.

Blant arbeidsoppgavene er spriting av stoler, rydde på plass utstyr, innkallinger, pasientadministrasjon og bistand med foto og røntgenbilder.

– Det er mindre assistering under behandling her enn i vanlige klinikker, sier han.

Drømmen om Spania

Etter endt tannhelsesekretærutdanning jobbet Storset i ni år på en offentlig klinikk i Møre og Romsdal. Så fikk han lyst til å prøve noe nytt. Dermed søkte han seg til odontologisk institutt ved UiO for et års tid siden. Overgangen ble stor.

– Jeg trivdes godt i den gamle jobben, og jeg trives med å bo på bygda. Dette har handlet litt om å komme ut av komfortsonen og prøve noe nytt, forteller han.

Han legger ikke skjul på at det ble mye hjemlengsel i starten.

– Men nå begynner jeg å føle meg hjemme i Oslo og har ikke tenkt å flytte tilbake. Da må jeg i så fall finne et kvinnfolk som har lyst til å flytte tilbake sammen med meg.

Eller til Spania. For Storset liker ikke norsk vinter. Drømmen er å jobbe med tannhelse der klimaet er litt lunere enn i Norge.

– Jeg er glad i Spania, og driver og lærer meg å snakke spansk, forteller han.

For er det noe han liker, er det å snakke med folk.

– Det beste med denne jobben er det sosiale, både med kollegaer, pasienter og studenter. Det er kjedelig å jobbe alene. Jeg trenger litt folk rundt meg, sier Erlend Storset. ■

Odontologisk fakultet ved UiO

I 1959 ble Tannlegehøyskolen en del av Universitetet i Oslo, og fikk navnet Det odontologiske fakultet. Det er ca. 270 ansatte der, og fakultetet uteksaminerer ca. 100 kandidater i året. Det tilbys følgende studier:

- bachelor i tannpleie
- 5-årig master i odontologi (tannlege)
- spesialistutdanning i endodonti, kjeve- og ansiktsradiologi, kjeveortopedi, oral kirurgi og oral medisin, oral protetik, pedodonti, periodonti og videreutdanning i oral patologi

Parats likestilling- og mangfoldsutvalg. F.v.: Anneli Nyberg, René-Charles Gustavsen, Kari Nestaas Ruud, Para Paranthaman og Siren Somby. Foto: Trygve Bergsland

Gode tilbakemeldinger på likestillingsarbeid

Parats Likestillings- og mangfoldsutvalg møttes i september, blant annet for å evaluere gjennomføringen av Pride-arrangement i Oslo. Kari Nestaas Ruud, som leder utvalget, sier at tilbakemeldingene har vært gode.

– Det har kommet mange gode tilbakemeldinger på foredraget, og vi håper at enda flere vil være med å markere Pride sammen med YS og Parat neste gang. Utvalget ser også videre på mulighetene for lignende arrangement i alle regionene ved Pride-markeringer fremover, sier Ruud.

Parats politiske ledelse på Trøndelagsturné

Parats leder Unn Kristin Olsen og nestleder Anneli Nyberg la i august ut på turné i Trøndelag. Både i Trondheim, Orkdal, Steinkjer, Værnes og Verdal fikk de møte medlemmer og tillitsvalgte som viste dem et glimt av sin arbeidshverdag i de ulike bedriftene. I tillegg inviterte Olsen og Nyberg til medlemsmøter der innspill til Parats arbeid, nettverksbygging og sosial hygge stod i sentrum.

– Vi setter stor pris på samtalene vi har hatt med medlemmene og de tillitsvalgte, sier Parats leder Olsen.

Parats leder Unn Kristin Olsen og nestleder Anneli Nyberg, her i Trondheim. Foto: Helene Husebø

Benedicte Ryen Theigmann. Foto: Trygve Bergsland

Nyansatt i Parats serviceavdeling

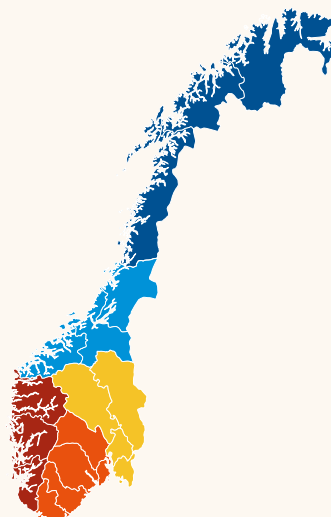
Benedicte Ryen Theigmann startet i september som konsulent i Parats serviceavdeling. Benedicte jobber i hovedsak med medlemsregister og medlemsservice, og håndterer webhenvendelser, telefoner og e-post. I tillegg har hun et særlig ansvar for Parat forsvar.

Benedicte har lang erfaring med både medlemsservice, kontingenttrekk og kursadministrasjon. Hun kommer til Parat fra Studieforbundet AOF Norge og har tidligere jobbet i Sykepleierforbundet, Apotek1 samt mange år i tolletaten.

Kunne du tenkt deg en kompetanseheving?

Som Parat-medlem har du tilgang på en mengde ressurser når det gjelder å heve din kompetanse. Gjennom både kurs, webinarer og stipendmuligheter kan du sørge for å holde deg oppdatert og relevant i arbeidslivet. Nytt i høst er Parats nettskole, som tilbyr deg digitale kurs som er enkle å gjennomføre. Mer informasjon finner du på parat.com/kompetanse.

Parats regionutvalg (RU)

■ RU region nord

(Nordland, Troms og Finnmark):

Leder: Lars Raymond Holm, Luftfartstilsynet

E-post: lrh@caa.no

Åse Helen Andersen, Apotek 1 Hammerfest

E-post: aasehelande@hotmail.com

Anne-Katrine Thomassen, Brønnøysundregisterne

E-post: akt@brreg.no

Per-Christian Størkersen, Nordland Fylkeskommune

E-post: perst@nfk.no

Jorunn Kristin Trøen, Forsvaret, Indre Troms

E-post: jorunntroen@gmail.com

Dina Kaino, Tannklinikken i Alta, ungrepresentant

E-post: dina.kaino@tffk.no

■ RU region midt

(Trøndelag, Møre og Romsdal):

Leder: Morten Mørch, NTNU

E-post: morten.morch@ntnu.no

Ronny Johannessen, NAV It Forretningspartner

E-post: ronny.johannessen@nav.no

Karina Holm Johansen, distriktstannklinikken Hareid

E-post: karina.holm.johansen@mrfylke.no

Vigdis Rønningen, NTNU

E-post: vigdis.ronningen@ntnu.no

Arne Duun, NAF

E-post: arne.duun@naf.no

Håvard Indgaard Rotmo, Heia og Skjerve Bygg AS, ungrepresentant

E-post: havard@rotmo.net

■ RU region vest

(Rogaland og Vestland):

Leder: Gro Nondal Buvik, Sygnir AS

E-post: gro.buvik@sygnir.no

Erik Andreassen, Gate Gourmet, Bergen

E-post: eandreassen@gategourmet.com

Odd Bertin Eide, Sjøfartsdirektoratet, Bergen

E-post: odd.eide@sjofartsdir.no

Anett Solen, Bergen kommune, Bergen

E-post: anett.solen@bergen.kommune.no

Hege Solbakken Sæbø, Stavanger Aftenblad, Stavanger

E-post: hege.solbakken.saebo@aftenbladet.no

Aina Helene Malja, Vestland Fylkeskommune, ungrepresentant

E-post: ainahelene@hotmail.com

■ RU region Sør

(Agder, Vestfold og Telemark):

Leder: Sissel Eilefstjøn, Skatteetaten

E-post: sissel.eilefstjonn@skatteetaten.no

Anne Britt Skomedal, Vitusapotek Vestre Torv

E-post: annebritt1962@hotmail.com

Cecilie Holt, NAV Larvik

E-post: cecilie.holt@nav.no

Anne Lise Olsen, VAF tannhelse

E-post: anne.lise.olsen@agderfk.no

Knut Agnar Bøstein, Redgo Norway AS, Larvik

E-post: knut.boestein@falck.com

Lise-Marie Midlang, Ung representant

E-post: lisemarie.midlang@gmail.com

■ RU region øst

(Innlandet, Oslo og Viken):

Leder: Anja P. Ahlstrøm, NIBIO

E-post: anja.Ahlstrom@nibio.no

Nestleder: Ronny Kjønso, Asko Øst

E-post: ronny.kjonso@asko.no

Rigmor Christensen, Forsvaret

E-post: Richristensen@mil.no

Lene Nordrum, Tekna - teknisk - naturvitenskaplige forening

E-post: Lene.Nordrum@tekna.no

Erik Olerud, Jungheinrich AG

E-post: erik.olerud@jungheinrich.no

Idar Nettet Gundersen, NAV Drammen, Ungrepresentant

E-post: idar.nettet.gundersen@nav.no

Benedicte
Forhandler

Thore Selstad Halvorsen
Forhandler

Anders B. Lindstrøm
Leder juridisk avd.
Advokat

Hva kan jeg kreve i lokale forhandlinger?

Jeg er tillitsvalgt og jobber i en industribedrift. Hva kan vi kreve i lokale forhandlinger i år?

Sara

Svar: Dette vil avhenge av hvordan den økonomiske situasjonen i din bedrift er. Utgangspunktet er den økonomiske rammen på 5,2 prosent fra oppgjøret i Industriooverenskomsten. I denne rammen ligger kostnadene for tariff tilleggene (generelle tillegg og lavlønns tillegg) med 2,1 prosent, overhenget på 1,4 prosent og 1,7 prosent i forventet glidning (lokale lønns tillegg og så videre).

Vær oppmerksom på at rammen ikke er et gulv eller et tak, bare en pekepinn. Går det bra med bedriften du jobber i, kan du kreve mer enn rammen, men går det dårlig, kan det være man må legge seg under. For å avgjøre hvordan den økonomiske situasjonen er i din bedrift bruker vi det som kalles de fire kriterier (produktivitet, konkurranseevne, økonomi og fremtidsutsikter). I de fleste tariffavtaler er det disse kriteriene man skal ta utgangspunkt i ved lokale forhandlinger.

Parat arrangerer også ulike kurs som kan være relevant for deg som tillitsvalgt, deriblant kurs i forhandlingsteknikk, lokale lønnsforhandlinger eller økonomiforståelse.

Benedicte

Fri for studier

Jeg har et spørsmål om studiepermisjon. Det studiet jeg er i gang med, er et deltidsstudium. Det er i hovedsak fjernundervisning (to til tre timers varighet) én dag i uken. I tillegg er det noen få fysiske samlinger i løpet av semesteret. Hva har jeg krav på her? Kan arbeidsgiver kreve at jeg tar permisjon uten lønn hele dagen, selv om jeg bare trenger fri i kun tre timer den dagen?

Richard

Svar: Retten til utdanningspermisjon finner vi beskrevet i arbeidsmiljøloven § 12-11. Vi legger til grunn at du oppfyller vilkårene der. Det følger av loven at du også har krav på delvis permisjon. Spørsmålet blir hva som ligger i dette begrepet. I tillegg finnes det en begrensning som sier at permisjonen ikke kan kreves når det vil være til «hinder for arbeidsgivers forsvarlige planlegging av drift og personaldisponeringer».

I spørsmålet kommer det ikke frem hvilken jobb du har. Loven er en begrensning i arbeidsgivers styringsrett, slik at det er arbeidsgiver som må vise hvordan en eventuell permisjon på noen timer vil være et «hinder» etter loven.

Her kan det nok være forskjeller på en som jobber som saksbehandler, og andre som jobber skift/turnus, eller som må fysisk erstattes av en vikar på jobben. Det vil trolig være betydelig vanskeligere for en arbeidsgiver å få en erstatting for 3 timer, enn for en hel dag. Det kan eventuelt bety at du må godta permisjon for hele dagen. Vi anbefaler alle å ta kontakt med arbeidsgiver så tidlig som mulig for å avklare hvilke muligheter som finnes på arbeidsplassen.

Thore

Har ikke råd til å utbetale feriepenger

Jeg var ansatt i et rådgivningsselskap fram til februar i år, og fikk et sluttoppgjør med lønnen jeg hadde til gode. Jeg oppdaget imidlertid at opptjente feriepenger på totalt 18 000 kroner ikke var med i oppgjøret, slik det burde ha vært. Jeg har purret min tidligere arbeidsgiver både på e-post og telefon, og han svarer at selskapet ikke har råd til å betale ut pengene ennå. Jeg er nå redd for at jeg aldri vil få pengene. Hva kan jeg gjøre for å få feriepengene utbetalt?

Knut

Svar: Dersom en arbeidsgiver ikke har evne å betale ut lønn (insolvens) som en arbeidstaker har til gode, kan det være nødvendig å begjære arbeidsgiver konkurs for å få kravet dekket. Dette kan arbeidstakere gjøre uten å risikere noe økonomisk i form av sikkerhetsstillelse, slik andre kreditorer må gjøre.

Fremgangsgangsmåten for å begjære konkurs følger av konkursloven § 63, og er forholdsvis enkel. Arbeidstaker må først sende såkalt *påkrav* (krav om utbetaling), som bevis for at pengene er krevet, med en frist på én til to uker. Betaler ikke arbeidsgiver, må det tidligst fire uker senere sendes *konkursvarsel* (betalingsopfordring) til forkynnelse via hovedstevnevitnet (et stevnevitne er tjenestemann som forkynner, for eksempel lensmannen). Betaler ikke arbeidsgiver, vil arbeidstaker måtte fremsette konkursbegjæring innen to uker etter at betalingsfristen har gått ut.

Denne prosessen kan fremstå som vanskelig, men Parats juridiske avdeling bistår medlemmene dersom det er behov for det. Parats erfaring er at arbeidsgivere ofte betaler når konkursvarsel er forkynt, for å unngå å bli begjært konkurs.

Anders

Sykemelding og oppsigelse

Jeg har vært sykemeldt i ett år, og har nå gått over på arbeidsavklaringspenger. Arbeidsgiveren min har flere ganger i det siste vært på meg og sagt at jeg må si opp stillingen min nå dersom jeg ikke klarer å komme tilbake innen kort tid. Må jeg det?

Petra

Svar: Dersom man ikke klarer å komme tilbake i full jobb etter at sykepermisjonen er ferdig, er man ikke lenger vernet mot oppsigelse. Dette vernet gjelder nemlig bare de første 12 månedene, jf. arbeidsmiljøloven § 15-8. Arbeidsgiver har imidlertid fortsatt plikt til å forsøke å tilrettelegge i tråd med arbeidsmiljøloven § 4-6, slik at du skal kunne klare å beholde jobben. Men dersom du til tross for tilrettelegging ikke klarer å jobbe, så kan arbeidsgiver ha saklig grunn til oppsigelse, jf. arbeidsmiljøloven § 15-7.

Du har imidlertid ingen plikt til si opp selv, og kan nekte å gjøre det.

Dersom arbeidsgiver ønsker å fjerne deg, må de i så fall selv benytte hjemmelen de har til å si deg opp.

Annbjörg

Masete sjef under sykemelding

Jeg har vært sykmeldt en stund på grunn av smerter i hoften, og jeg har en sjef som jeg mener går over grensen med tanke på å ringe meg for å spørre hvordan det går. Han spør om prognoser for når jeg kan komme tilbake, og om jeg kan komme tilbake fortære om de tilrettelegger. Jeg syns dette er påtrengende. Er dette egentlig greit, og må jeg egentlig fortelle han hva jeg er sykmeldt for?

Kim

Svar: Ja, det er greit at sjefen ringer deg. Du er ikke sykemeldt fra å prate med arbeidsgiver, men fra arbeidsoppgavene dine. Arbeidsgiver har en lovfestet plikt til å følge opp sykmeldte arbeidstakere.

Du har på din side en plikt til å medvirke, noe som innebærer å at du for eksempel må svare på hva du kan, og ikke kan, gjøre av arbeid fremover. Du har ingen plikt til å meddele diagnose. Ofte vil det likevel være hensiktsmessig å gjøre dette, slik at arbeidsgiver skal kunne få forståelse for situasjonen, og tilpasse tilretteleggingen best mulig.

Maren

Fjerne arven

Min far, Albert, døde for ni år siden. For tre uker siden la min mor, Elsa, inn årene for godt, dessverre, bare 79 år. Jeg og min søster, Michelle, ble helt slått ut. Vår mor sto oss nær. Og for noen år siden døde vår bror, Roger, av en overdose sovemedisin. Han etterlot seg en sønn som nå er tolv år. Barnemoren etablerte seg på nytt da denne sønnen, Kalle, var seks år. Vi har forstått det slik at stefaren skulle adoptere Kalle, men at denne prosessen aldri ble fullbyrdet da Roger ikke ville akseptere en slik løsning. Vi tror ikke at han er adoptert. Men siden han nesten ble adoptert, ønsker vi ikke at sønnen skal arve sin bestemor. Hun hadde heller ingen kontakt med Kalle. Vi ønsker derfor at arven etter våre foreldre bare skal deles mellom meg og min søster. Vi begge trenger pengene til å betale kredittkortgjeld m.m. Tror Parat at det vil gå, vil moren til Kalle akseptere en slik løsning?

Børre

Svar: Dersom det kan bevises at Kalle er adoptert av stefaren, vil han ikke lenger være arving etter sin bestemor. Er han ikke adoptert, vil han være arving etter Elsa. Forutsettes det siste, skal alt som din mor har etterlatt seg, deles i tre like store deler. Kalle skal ha en tredjedel, mens du og din søster må dele to tredjedeler. Har dere et ønske om at dødsboet skal skiftes privat, bør dere nok få til en slik løsning, som trolig vil bli akseptert av moren til Kalle.

Dersom dere likevel velger å se bort fra Kalle som arving, vil dette fort kunne føre til at det blir krevet offentlig skifte, og det blir dyrt og kan ta lang tid. Jeg vil tilråde et privat skifte der alle tre får like mye.

Thore

Annbjörg Nærdal
Advokat

Maren Hestenes Merli
Advokat

Thore Eithun Helland
Advokat

Har du spørsmål til juristene eller til forhandlingsavdelingen, kan du sende spørsmålene til trygve.bergslund@parat.com. Vi hjelper deg som medlem med alle typer problemstillinger knyttet til arbeidsforhold og tolkning av avtaleverket. Du kan også ta kontakt med oss når det er behov for skriftlig og muntlig rådgivning i forbindelse med omorganisering, nedbemanningsprosesser, ferie, arbeidstidsordninger, trygdespørsmål og lignende.

						↙	DRO	STREV	FØLJE- TONG	▼	UTE- LUKKE
						TAS					
						SKIPS- EIERE					
						IKKE			MUMIE		
						GITTER			GREP		
	↙								SKUR		
									TULL		
FOR- DELE	▼	AMORIN	LEV- NING	BEGAV- ELSE	▼	GRAN- NE	GASS				DEMPER
TOPP- RESULTAT							LO- SLITT				
DRILLE											
▶				↙				↙	FOR- GREN- INGER	LITT	
										DELTA	
JAPANSK KONSNERN									HYLLER		
OVER- SKUDD									SPRENGE		
▶						UNDER- SØKE					
						HUSKE					
KONGE		FE- HODET	VERN KATTE- DYR			KORT- SPILL- BOT			UTE AV SEG		= SPANIA
▶						INNSATS					TRA- FIKKEN
						BÅT- BYGGER					
FRIER	PRON. REGNE			↘			→			?	VRIDD
ELV				ENGELSK AVSLAG		AVSLAG			BEVITNE		
				SEKRE- TÆR		SMÅK- FULLT			SIMPEL		
SKJULT									KV. - NAVN		
									LUKTE		
STOKK						LYD- RETT					
JORD- BRUKS- MARK						FASE					
▶								FLANKE			
OPP- HØRT					ART.		EKSPE- DERT				

Løsningen på kryssordet i medlemsbladet Parat nummer. 2 – 2023 er:
«BLÅ TONER I SOMMERSOL» Den heldige vinneren er: **Britt Vik**, fra Bodø.
 Frist for å sende inn løsning på neste kryssord er: 3. november 2023.

Vi trekker én vinner hver gang.
 Send løsningen til redaksjonen, enten som e-post til trygve.bergslund@parat.com
 eller ordinær post til: **Parat, Postboks 9029, Grønland, 0133 Oslo**

Løsning:

Navn:

Adresse:

.....

Sudoku

9	2		8	7	1	6	4	3
6		7	5	9	4	1	8	2
4		1	6			9		7
	7		1	4		8	2	
				6		5	3	4
			9	5	8	7	1	6
	6		4				9	
1			3			2	7	5
2		3	7	1			6	

Lett

		3	1					
			4	5				
	4	2	7			6	3	1
4				1	7	8		3
2	7	1	8				6	4
	6			2		5		7
		6				1	5	2
9		5					7	6
	2		5	7				9

Middels

		1	5				6	4
	4		1		3			2
		2	9					
4	7				8			
	6						4	3
				2				
		6			4		1	9
3		4						
			8	7				

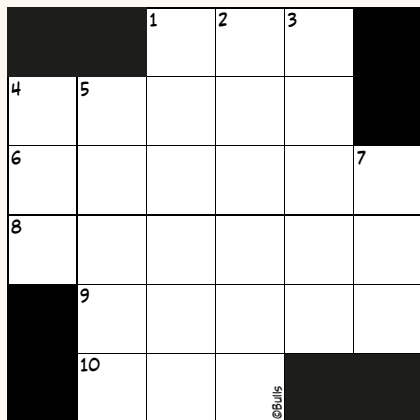
Vanskelig

**HUSK Å MERKE E-POSTEN/
 KONVOLTUTTEN «KRYSSORD 3/2023».**
 Husk også å skrive på ditt eget navn og
 adresse.

Premie: Horizon,
 alpaka-pledd av
 50 prosent alpakaull,
 40 prosent fåreull og
 10 prosent mikrofiber.
 Pleddet er Fair Trade-
 sertifisert. Målene er
 130x200 centimeter
 (se foto).

Mini kryssord

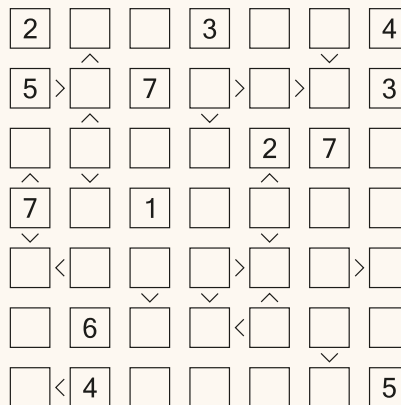
Vannrett

1. Bibelnavn
4. Slektningene
6. Asiatisk hovedstad
8. Amoriner
9. Anfallene
10. Fleip

Loddrett

1. Kunstmaler
2. Enhet
3. Avis
4. Eldre rommål
5. Bløffe
7. En Kalvø

Futoshiki

Målet er å plassere tallene fra 1 til 7 i alle rader og kolonner. Noen tall er allerede fylt inn. Større enn, eller mindre enn tegnene (>2, og 1<7. Disse reglene må respekteres når rutenettet skal fylles ut.

Kryss og tvers

Finn alle ordene. Ordene kan stå vannrett, loddrett eller diagonalt, og kan ofte stå skrevet baklengs.

1. ALTHORNET
2. BANTAM
3. BELMER
4. BETVUNGET
5. BOTSWANA
6. DOKTORENE
7. DUVE
8. ELKRAFTTEKNIKER
9. ENERGIINGENIØR
10. FRIFINNE
11. HYPNOSE
12. INNGREP
13. MASKIN
14. REVELJE
15. SKAUGUM
16. STANK
17. STÅLORM
18. SVILLE
19. VEDOVN
20. VIRGINIA

PARATS TRENINGSSIDE MED HJERNETRIM

Sender du oss løsningen på alle oppgavene på denne siden, er du med i trekningen av et Horizon, alpaka-pledd av 50 prosent alpakaull, 40 prosent fåreull og 10 prosent mikrofiber. Pleddet er Fair Trade-sertifisert. Målene er 130x200 centimeter (se foto).

FRIST FOR Å SENDE INN LØSNINGEN ER 3. NOVEMBER 2023.

Vi trekker én vinner hver gang. Send løsningen til redaksjonen, enten på e-post til trygve. bergsland@parat.com, eller ordinær post til: Parat, postboks 9029 Grønland, 0133 Oslo. **Husk å merke e-posten/konvoluttene «Hjernetrim 3/2023»** og påfør eget navn, adresse og telefonnummer. Vinneren av hjernetrim i 2/2023 er **Elin Sunde**, fra Tingvatn.

Ordplunder

Bokstavene i ordet under har blandet seg litt. Kan du finne fram til riktig ord ved å plassere bokstavene i riktig rekkefølge i de hvite feltene?

Den grå teksten på siden gir deg noen hint. Skjul teksten om du ikke vil ha hjelp.

FYLL INN ORDET:

NOEN SMÅ HINT

- Ordet starter med bokstaven P
- Ytterplagget
- Regnes ofte som en luksus-gjenstand

En hyllest til gullet vårt – de tillitsvalgte

I år er det dere tillitsvalgte som får ekstra oppmerksomhet hos oss i Parat. Dere er vår viktigste ressurs, og i år har vi dere også som flaggsak. Så her kommer en hyllest til deg som allerede er tillitsvalgt, og til deg som er medlem, som kanskje en dag vil bli tillitsvalgt.

Unn Kristin Olsen
Foto: Vette Daler.

Tillitsvalgte har en unik rolle i Parat, og utgjør en forskjell hver dag.

Unn Kristin Olsen

De aller fleste av våre tillitsvalgte utøver tillitsvervet sitt i tillegg til en fulltidsjobb. Kvelder og helger må brukes for å forberede møter og forhandlinger. Dere er våre helter!

Dere er som psykologer, som lytter til medlemmenes bekymringer og utfordringer på arbeidsplassen og gir råd og støtte. Dere er som lovgivere, som sørger for at arbeidsgiverne følger avtaleverk og lover, og at vi som medlemmer får det vi har krav på.

Dere er utfordrere, som tør å ta opp vanskelige saker og gir medlemmene en stemme på arbeidsplassen. Dere er forhandlere, som sørger for at vi får det beste ut av arbeidsforholdene våre. Tusen takk for all tiden og innsatsen dere legger ned for Parats medlemmer, dere er virkelig verdsatt!

En av de største utfordringene for tillitsvalgte kan være å balansere arbeidet som tillitsvalgt med sitt eget arbeid. Andre utfordringer kan inkludere å måtte stå opp mot ledelsen, håndtere konflikter, og sørge for riktig mengde informasjon til medlemmene. Det kan dessuten være utfordrende å kommunisere effektivt med ledelsen og medlemmene, hver for seg. Du som tillitsvalgt er ansvarlig for å sørge for at de forstår hverandres synspunkter og behov.

Det kan være utfordrende og vanskelig å være tillitsvalgt. Men dere skal vite at vi i Parat ser den jobben dere gjør, og at vi ikke tar dere tillitsvalgte som en selvfølge. Dere er verdsatt og respektert.

Heldigvis er det flest positive sider ved å være tillitsvalgt. En av de største fordelene er å kunne hjelpe medlemmene og sørge for at deres rettig-

heter blir ivaretatt. Som tillitsvalgt har du også muligheten til å påvirke arbeidsplassens kultur og arbeidsmiljø på en positiv måte. Tillitsvalgte er også med på å utvikle og forbedre arbeidsplassens avtaleverk, og påvirke beslutningstakingen på arbeidsplassen. Du får muligheten til å representere arbeidstakere i forhandlinger om lønn og vilkår, samtidig som du får være en del av et større nettverk.

Ved å være tillitsvalgt øker du også din egen kompetanse. Det er en god mulighet til å utvikle personlige ferdigheter, som for eksempel ledelse, kommunikasjon og forhandlingsevner. Dessuten kan det være en god vei til å styrke sin egen faglige kompetanse og gi en bedre forståelse av arbeidstakeres rettigheter og arbeidsmiljø. Du må lære å håndtere konflikter og samarbeide med mennesker med ulike synspunkter og behov, og du utvikler en dypere innsikt i arbeidsmiljøet og arbeidsforholdene på arbeidsplassen.

Hver eneste én av dere tillitsvalgte har en unik rolle i vår organisasjon, og dere utgjør en forskjell hver dag. Jeg håper dere er stolte av det dere gjør. Jeg er stolt av dere. Dere bidrar til å gjøre Parat til den suksessen vi er.

Så kjære medlem – oppsøk din tillitsvalgte, og si at du setter pris på den jobben som gjøres for deg, og for felleskapet.

UK.Olsen

Unn Kristin Olsen, Leder i Parat
Facebook: facebook.com/UnnKristinOlsenParatYS

Hjelp når du trenger det!

Trenger du hjelp med spørsmål knyttet til lønn, tariff, arbeidsforhold, medlemskap og kontingent, kan du nå enten kontakte din tillitsvalgte eller hovedtillitsvalgte, eller du kan kontakte Parat direkte. Kontakt gjerne ditt nærmeste regionkontor først, så veileder de deg videre. På disse sidene finner du kontaktinformasjon både til Parat og Farmasiforbundet. Husk at du alltid kan kontakte oss på 482 10 100 eller medlem@parat.com.

farmasiforbundet

Farmasiforbundets hovedtillitsvalgte

Private apotek

Boots

Inger Johanne Opseth
Boots apotek Elverum
Telefon: 977 85 188
ij.opseth@boots.no

Apotek1

Monika Nilsen
Apotek 1 Vestvågøy
Telefon: 913 68 268
monikajorid.nilsen@apotek1.no

Vitusapotek

Anita Sveum Nilsen
Vitusapotek Sandvika
Telefon: 67 55 19 00 / 970 60 141
anita.sveum@nmd.no

Sykehusapotek

Midt:

Jannicke Koppen Andresen
Sykehusapoteket Trondheim
Telefon: 988 07 355
Jannicke.koppen@sykehusapoteket.no

Vest:

Bertha-Regine Lilleås
Sjukehusapoteket Haugesund
Telefon: 478 60 498
bertha.regine.lilleas@sav.no

Sør-Øst:

Eva Irene Holmen
Sykehusapoteket sør/øst
Telefon: 926 33 390
eva.irene.holmen@sykehusapotekene.no

Nord:

Catarina Sivertsen
Sykehusapoteket i Bodø
Telefon: 900 84 487
catarina.sivertsen@sykehusapotek-nord.no

Parats regionkontorer

Oslo:

Lakkegata 23
ost@parat.com

Rådgiver Bjørn Are Sæther
bjorn.are.sether@parat.com
Telefon: 959 77 054

Rådgiver Ståle Botn
stale.botn@parat.com
Telefon: 476 16 392

Rådgiver Juliet Yemane
Juliet.yemane@parat.com
Telefon: 991 15 554

Tønsberg:
Stensarmen 16, 3112 Tønsberg
sor@parat.com

Rådgiver Unn Kristin Johnsen
unn-kristin.johnsen@parat.com
Telefon: 934 80 218

Tromsø:
Grønnegata 3B
nord@parat.com

Rådgiver Siren Somby
siren.somby@parat.com
Telefon: 419 33 359

Rådgiver Jo Sigurd Aurvoll
jo-sigurd.aurvoll@parat.com
Telefon: 472 76 963

Kristiansand:

Vestre Strandgt. 42
sor@parat.com

Rådgiver Marianne Hårtveit
marianne.haartveit@parat.com
Telefon: 971 67 293

Bergen:
Strandgaten 1
vest@parat.com

Advokat Ketil Mæland-Johansen
ketil.maeland-johansen@parat.com
Telefon: 982 55 809

Rådgiver Jørgen Dræge
jorgen.draege@parat.com
Telefon: 404 54 606

Rådgiver Cecilie Haugsvær Pukstad
cecilie.pukstad@parat.com
Telefon: 900 28 122

Trondheim:
Kjøpmannsgt. 25
midt@parat.com

Rådgiver Anita Rosmæl
anita.rosmaal@parat.com
Telefon: 936 15 942

Rådgiver Merete Kjeldsberg
merete.kjeldsberg@parat.com
Telefon: 457 28 916

Nordea

Medlemstilbud på billån fra Nordea

Som medlem av Parat får du et av
Norges beste billån, med rente fra 6,5 %

Søk lån til bil, MC og caravan på
nordea.no/billån

Priseksempel: Eff. rente 8,19 % kr 150.000 o/5 år.
Etableringsgebyr kr 2.000,- Tot. Kr 182.046,-